

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi

Ekim 2008 Sayı 4

MERKEZ'DEN HABERLER

• İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından Utrecht Üniversitesi, Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü ve Türkiye Adalet Akademisi ile 2007-2009 yılları arasında Hollanda Dışişleri Bakanlığı desteğiyle yürütülmekte olan *Training of Turkish Judges and Public Prosecutors on Human Rights and Strengthening the Local Capacity for the Internalization of Human Rights Standards* (Türk Hâkim ve Savcılarının İnsan Hakları Alanında Eğitimi ve İnsan Hakları Standartlarının İçselleştirilmesi İçin Yerel Kapasitenin Güçlendirilmesi) başlıklı proje çerçevesinde 1-5 Temmuz 2008 tarihleri arasında Hollanda'ya bir inceleme gezisi düzenlendi. Gezi süresince, Utrecht Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Utrecht Bölge Mahkemesi, Utrecht Wolvenplein Cezaevi Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uluslararası Adalet Divanı, Hollanda Dışişleri Bakanlığı Matra Programı Direktörlüğü, Lahey Polis Merkezi ve Hollanda Adalet Akademisi ziyaret edildi ve Hollanda yargı sistemi ve işleyişi gibi konular hakkında bilgi edinildi. Geziye Türkiye Adalet Akademisi'nden Eğitim Merkezi Müdür Yardımcıları Tetkik Hâkimi Ahmet Özgüngör ve Tetkik Hâkimi Ahmet Kaya ile Genel Sekreter Vekili Mustafa Soylu ile Merkez adına Ulaş Karan katıldı.

• İstanbul Bilgi Üniversitesi Gençlik Çalışmaları Birimi'nin, 2008 yılı içinde dört pilot ilde, belediyeler ve devlet tarafından gençlere sağlanan hizmetlerin gençler tarafından izlenmesi ile ilgili bir projede yerel gençlik kuruluşlarına destek olmak üzere başlattığı çalışma çerçevesinde, Merkez üyeleri ile ilki 26 Mart tarihinde gerçekleştirilen çalışma toplantılarına Temmuz ayı içerisinde devam edildi. 7 Temmuz ve 28 Temmuz tarihlerinde gerçekleştirilen bu ziyaretlerin ilkinde Merkez üyeleri, halen kadın hareketinde aktif genç kadınlar ile, diğerindeyse Toplum Gönüllüleri Vakfı ağı içinde daha çok sosyal haklar/insan hakları alanlarında faaliyet gösteren gençler ile iki farklı toplantı gerçekleştirdi. Merkez üyelerinden Seda Kalem ve İdil Elveriş toplantıya katılan gençlere Adalet Gözet projesi (<http://www.adaletgozet.org>) bünyesinde gerçekleştirdikleri Adliye Gözlemleri aktivitesi dahilinde yapılan adliye ve mahkeme izleme çalışmalarının nasıl yapıldığı, ne gibi yöntemler izlendiği, bu tür çalışmaların neleri hedeflediği gibi konularda bilgi verdi.

İÇİNDEKİLER

• Merkez'den Haberler	1
• İnsan Hakları Gündemi	2
• Etkinlik Takvimi	5
• Mercek	6
“Üzmez”ler Daha Fazla Üzmesin Diye... Sevinç Eryılmaz Dilek	
• İnsan Hakları Hukuku Kararları	7
• Yayınlar	11

Yayına Hazırlayanlar

Gökçeçay Ayata
Sevinç Eryılmaz Dilek
İdil Elveriş
İdil Işıl Gül
Galma Jahic
Seda Kalem
Ulaş Karan
Turgut Tarhanlı
Burcu Yeşiladali

İstanbul Bilgi Üniversitesi
İnsan Hakları Hukuku
Uygulama ve Araştırma Merkezi
Kurtuluş Deresi Caddesi No:47
Dolapdere 34440 İstanbul

E-mail : insanhaklarimerkezi@bilgi.edu.tr
Tel: 212 253 87 42
Faks: 212 253 89 11

Bülten'deki yazıların içeriğinin sorumluluğu yazarlara ait olup, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin ve İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin görüşü şeklinde yorumlanamaz.

• Adalet Bakanlığı tarafından açılan, Avrupa Komisyonu mali destekli konsorsiyumun üyelerinden olan Merkez'i temsilen İdil Elveriş ve Galma Jahic, *Technical Assistance for Better Access to Justice – Turkey* (Adaletle Daha İyi Erişim için Teknik Yardım – Türkiye) projesi kapsamında, 19-20 Temmuz 2008 ve 20-21 Eylül 2008 tarihlerinde, ilki Gaziantep ikincisi ise Tekirdağ'da gerçekleştirilen “Adaletle Daha İyi Erişim İçin Adli Yardım” konulu eğitimlerde yer aldı. Hem ceza hem de hukuk davalarına ilişkin adli yardım hizmeti veren avukatların, bu hizmeti bir sosyal politika konusu olarak algılaması ve hizmetin kırılğan gruplara yönelik olarak sunulduğuna dair farkındalık yaratma amacını taşıyan bu eğitimlere Gaziantep, Şanlıurfa, Tekirdağ, Kırklareli ve Edirne Barolarından avukatlar faydalanıcı olarak katıldı.

• Merkez tarafından gerçekleştirilen, İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Açık Toplum Enstitüsü Türkiye Temsilciliği tarafından desteklenen Adalet Gözet projesinin sonuçları 6 Eylül'de Taksim Lares Park Otel'de düzenlenen bir basın toplantısıyla kamuoyuna duyuruldu. Yeni Adli Yıl'ın açılışı vesilesiyle, bir insan hakkı olarak adaletle erişim meselesinin bir kere daha altını çizme amacını taşıyan toplantıda, Merkez Müdürü Prof. Dr. Turgut Tarhanlı, Merkez üyeleri Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş basın mensuplarıyla Adalet Gözet projesinin sonuçlarını paylaştı.

• Sağlık, Tıp ve İnsan Hakları Çalışma Grubu ve *Raoul Wallenberg Human Rights and Humanitarian Law Institute - RWI* (Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü) 1-2 Eylül 2008 tarihlerinde İstanbul Lares Park Otel'de, Türkiye'de Engellilerin İnsan Haklarına Saygının Güçlendirilmesi projesi kapsamında “Engelli Kadınların İnsan Hakları” konulu bir yuvarlak masa toplantısı düzenledi. Toplantıya Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nden ve engellilik alanında çalışan sivil toplum örgütlerinden kadın temsilciler katıldı. Merkez üyesi ve aynı zamanda projenin koordinatörü olan Dr. İdil Işıl Gül, Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği'nden Evre Kaynak, Sigrid Arnade ve Anneli Joneken'in sunum yaptığı toplantıda Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve bu sözleşmelerin engelli kadınların karşılaştıkları insan hakları sorunlarıyla mücadelede nasıl kullanılabileceği tartışıldı.

• 2-5 Eylül 2008 tarihleri arasında İskoçya'nın Edinburgh şehrinde, *European Society of Criminology* (Avrupa Kriminoloji Derneği), “*Criminology in the Public Sphere*” (Kamusal Alanda Kriminoloji) başlıklı uluslararası bir konferans düzenledi. Toplantıda Merkez üyelerinden Galma Jahic ve Seda Kalem “Türkiye'de Mahkemelere Yönelik Tutumlar: Deneyimin Etkisi Var mı?” isimli bir sunum yaptı. Toplantı hakkında daha ayrıntılı bilgilere <http://www.lifelong.ed.ac.uk/eurocrim2008/index.htm> adresinden ulaşılabilir.

• Merkez'in Kadınlara Yönelik Ayrımcılık ve Şiddetin Önlenmesi Çalışma Grubu, *Raoul Wallenberg Human Rights and Humanitarian Law Institute - RWI* (Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü) ile işbirliği içinde ve *Swedish Development Association - SIDA* (İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı) desteğiyle Türkiye'de Kadınların İnsan Haklarına Saygının Güçlendirilmesi Projesini yürütmektedir. Proje kapsamında Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı ile işbirliği içinde 24 Eylül 2008 tarihinde Ankara'da Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddet, Sebepleri ve Sonuçları Özel Raporörü Prof. Dr. Yakın Ertürk ile CEDAW Komitesi eski Başkanı ve ODTÜ Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Feride Acar'ın moderatörlüklerini üstlendikleri "kadına yönelik şiddet" konulu bir yuvarlak masa toplantısı düzenlendi. Yuvarlak masa toplantısına konuyla ilgili kamu görevlileri, hâkim, savcı, avukat ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri katıldı. Toplantıda Türkiye'de kadına yönelik şiddete, özellikle aile içi şiddet ve namus cinayetlerine ilişkin, uygulamadaki sorunlar ve çözüm önerileri tartışıldı.

• Uluslararası Engelsiz Medya Buluşması'nın ilki 11-12 Ekim 2008 tarihlerinde İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin Dolapdere yerleşkesinde gerçekleşti. Toplantıda İstanbul Bilgi Üniversitesi ile Türkiye Omurluk Felçlileri Derneği tarafından

düzenlenen ve "Medyanın Farklılığa Bakışı ve Sosyal Yansımaları" başlığını taşıyan Buluşma, "Medyanın Farklılığa Bakışı", "Ulusal ve Uluslararası Medya Çalışanlarının Tanıklıkları ve Deneyimleri", "Medyada Engelli İstihdamı", "Medyada Engelli Ayrımcılığı ve Hukuk", "Medyada Engelli Analizi" ve "Sivil Toplum Kuruluşlarının Medyadan Beklentileri" konulu altı oturum yapıldı. "Medyada Engelli Ayrımcılığı ve Hukuk" konulu oturumda, Merkez üyesi Dr. İdil İşil Gül de panelist olarak katkı sundu.

• Merkez'in Onarıcı Adalet ve Mağdur-Fail Arabuluculuğu konusunda yürüttüğü çalışmaların çerçevesinde ortak olduğu AGIS 3, *Restorative Justice: An Agenda for Europe* (Onarıcı Adalet: Avrupa için bir Gündem) Projesi yaz aylarında tamamlandı ve son raporu hazırlandı. Güney Avrupa ülkelerinde onarıcı adalet uygulamalarının geliştirilmesinde ortaya çıkan

sorunların ve olanakların incelendiği ve bir takım politika önerilerinin geliştirildiği, "Supporting the Implementation of Restorative Justice in the South of Europe" (Güney Avrupa'da Onarıcı Adalet Uygulamalarının Desteklenmesi) isimli Ekim 2008'de çıkan bu raporun, Türkiye'ye ilişkin bilgilerin sunulduğu bölümü, İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Asuman Aytekin İnceoğlu'nun da katkılarıyla, Merkez üyelerinden Galma Jahic, Burcu Yeşiladal ve Ulaş Karan tarafından hazırlandı. Bu rapora http://www.euforumrj.org/readingroom/Going_%20South_%20Report.pdf sayfasından erişilebilir.

• *Academy of European Law - ERA* tarafından 29-30 Eylül 2008 tarihlerinde Almanya'nın Trier kentinde "The EC Anti-Discrimination Directives 2000/43 and 2000/78" (2000/43 ve 2000/78 Sayılı Avrupa Komisyonu Ayrımcılık Karşıtı Direktifleri) başlıklı seminer düzenlendi. Seminerde özellikle Avrupa Topluluğu Antlaşması'nın 13. maddesi kapsamında kabul edilen iki direktif üzerinde durularak, ırk veya etnik köken, din veya inanç, engellilik, yaş ve cinsel yönelim temelli ayrımcılık alanında öngörülen koruma üzerinde duruldu. Avrupa Topluluğu İstihdam ve Toplumsal Dayanışma Programı - PROGRESS (2007-2013) tarafından finanse edilen seminere Merkez üyesi Ulaş Karan katıldı.

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ

Kısa Kısa...

• 14 Temmuz'da Adalet Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesiyle ilgili 2008 yılının ilk üç ayında sonuçlandırılan 103 davada, 32 kişi hakkında mahkûmiyet, 74 kişi hakkında ise beraat kararı verildi. Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesinde değişiklik öngören kanun teklifi 30 Nisan 2008 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmişti. Kanuna göre, 301. maddede yer alan "Türklüğü" ibaresi "Türk Milleti", "Cumhuriyeti" ibaresi de "Türkiye Cumhuriyeti Devleti" olarak değiştirilmiş, 301. madde uyarınca yürütülen soruşturma ve kovuşturmaların Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlanması şartı getirilmişti. Bianet - Bağımsız İletişim Ağrı'nın Temmuz-Ağustos-Eylül 2008 Medya Gözlem Raporuna göre, bu üç ay içinde 301. maddeden 15'i gazeteci olmak üzere toplam 36 kişi, 18 davada yargılandı. Geçen yılın aynı döneminde 301. maddeden 22 kişi, 15 dava çerçevesinde sanıktı.

• Ekim 2004'te hazırladıkları "Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Raporu" nedeniyle dönemin İnsan Hakları Danışma Kurulu Başkanı Prof. Dr. İbrahim Özden Kaboğlu ve Alt Komisyon Başkanı Prof. Dr. Baskın Oran'ın "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik" suçlamasıyla yargılandıkları davadan beraat kararı Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından 28 Nisan 2008 tarihinde onandı. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na göre; "*Bilimsel içerikte olan ve yapılan görev ile ilgili olarak hazırlanan raporun, bu halıyla resmi görüşü sorguladığı, suç teşkil etmeyecek tarzda ve ifade özgürlüğü sınırlılığıyla eleştirdiği ve değiştirilmesini önerdiği açıktır... Rapor, şiddet çağrısı içermemesi nedeniyle 'kamu düzeni' ya da 'kamu güvenliği' açısından açık ve yakın tehlike taşımamaktadır*". Bu kararın ardından beraat kararı kesinleşmiş oldu.

Av. Fikret İlkiz'in konuyla ilgili kaleme aldığı yazı için <http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/108915/azinlik-raporu-unutuldu> bakınız.

• CHP Milletvekili Nevin Gaye Erbatur'un soru önergesine cevap veren Devlet Bakanı Nimet Çubukçu, Nisan 2008 itibarıyla kamuda ve özel sektörde çalışan engelli kadın sayısının 14 bin 503 olduğunu açıkladı. Erbatur, 2 Haziran 2008 tarihli yazısıyla Devlet Bakanı Çubukçu'ya, toplumdaki dezavantajlı gruplardan engelli kadınlara ilişkin sorular yöneltti. Erbatur, özel bir araştırma şirketi tarafından yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'de 8 milyon 357 bin 200 engellinin yaşadığını ve aynı araştırmanın verilerine bakıldığında engelli erkeklerin işgücüne katılım oranı % 32,2 iken, engelli kadınlarda bu oranın sadece % 6,71 olduğunu belirtti. Buna göre, istihdam edilen engelli kadın vatandaşların sayısını, bu sayının artırılması konusunda yürütülen bir çalışma olup olmadığını, engelli kadınların işlerinde maruz kaldıkları ayrımcılığın boyutuna ilişkin bir araştırma yapıp yapılmadığını, bu durumu denetleyen bir mekanizma olup olmadığını, varsa rapor edilen vaka sayısını, bu sayının azaltılması için ne tür girişimlerde bulunulduğunu ve iş yerinde ayrımcılığa uğrayan engelli kadınların psikolojik destek görmesini sağlamak için geliştirilmiş bir sistem olup olmadığını sordu. Çubukçu verdiği yanıtta, engelli kadınların gündelik hayatta karşılaştıkları sorunlara ilişkin olarak Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüyle birlikte bir çalışma yürüttüğünü belirtti.

• İtalya hükümeti "yasadışı göçle mücadele" gerekçesiyle çocuklar da dahil olmak üzere Romanlar'ı parmak izlerini toplayarak fişleme uygulamasına başladı. Uluslararası toplumdan büyük tepki alan bu uygulama ile ilgili olarak Avrupa Parlamentosu uygulamanın AB insan hakları hukukuna aykırı olduğunu belirterek İtal-

ya hükümetinden bu uygulamadan vazgeçmesini istedi. İtalya Dışişleri Bakanlığı, parmak izi toplanmanın etnik ayrımcılık değil, göçmenlerin resmi kayıtlara geçirilmesiyle ilgili olduğu açıklamasını yaptı. Diğer yandan Birleşmiş Milletler'in bağımsız uzmanları tarafından 15 Temmuz'da bir basın açıklaması yapılarak İtalya'da yaşayan Roman topluluğu ve göçmenlerine yönelik bu uygulama hakkında ciddi endişe duyulduğu dile getirildi ve bu tür Roman karşıtı eylemlerin Romanlar'a ve yaşadıkları kamplara saldırılar düzenleyen aşırı sağcı grupların eylemlerinin yaygınlaşmasına sebep olduğu eklendi. (İngilizce basın bülteni metni için <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=27373>.) Ayrıca Birleşmiş Milletler Özel Raporörü Doudou Diène'nin Ekim 2006'da İtalya'ya yapmış olduğu çalışma ziyareti sonucu hazırladığı "İtalya'da ırkçılık, ırk ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı ve bununla ilgili hoşgörüsüzlük biçimleri" konulu raporun İngilizce metni için <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/108/59/PDF/G0710859.pdf>.

• 2009 yılı Uluslararası Çalışma Örgütü - ILO açısından önemli bir yıl. ILO'nun kuruluşunun 90. ve toplumsal cinsiyet eşitliği eylem planının 10. yılında, Uluslararası Çalışma Konferansı - ILC "İnsana Yakışır İşin Merkezinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" üzerine bir genel tartışma gerçekleştirecek. Bu tartışmanın öncesinde de ILO, çalışma hayatı ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine

Kısa Kısa... (devam)

küresel bir kampanya başlattı. Kampanyanın amaçları, çalışma hayatında toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin konularda farkındalığın ve anlayışın artırılmasını; kadınlar ve erkekler için insana yakışır işin güvence altına alınması ile toplumsal cinsiyet eşitliği arasındaki bağlantıya işaret edilmesini; ILO'nun toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin standartlarının onaylanmasının ve uygulanmasının teşvik edilmesini ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin önünde varolan engellerin aşılmasının herkesin yararına olduğunun öneminin savunulmasını amaçlıyor. Haziran 2008'de başlayan kampanya Haziran 2009'da sona erecek. Kampanya ile ilgili ayrıntılı bilginin yer aldığı broşür için http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---gender/documents/publication/wcms_093653.pdf.

• Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları Yüksek Komiserliği görevinde beş yılını tamamlamış olan Louise Arbour'un ardından Navanethem Pillay bu göreve atandı. Güney Afrika vatandaşı olan Pillay bu göreve gelen beşinci kişi. 1 Eylül'de yeni görevine başlayan Pillay 2003 yılından beri Hollanda'nın Lahey kentinde bulunan Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargıçtı. Daha önce ise 1995'te katıldığı Ruanda

Navanethem Pillay

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargıçlığını ve başkanlığını üstlenmişti. Kadın hakları, ırk ayrımcılığıyla mücadele, çocuklar, özgürlüğünden yoksunlar, işkence mağdurları, aile içi şiddetle mücadele için çalışan Pillay hukuk kariyerine 1967 yılında başlamış, Güney Afrika'da çalıştığı dönemde aralarında Nelson Mandela'nın da bulunduğu birçok siyasi tutuklu için hukuk mücadelesi vermişti.

• Yargıtay 9. Ceza Dairesi mobbing (psikolojik taciz) konusunda emsal teşkil edecek bir karar verdi. Jeoloji Mühendisleri Odası'nda çalışan Tülin Yıldırım, psikolojik tacize uğradığı iddiasıyla Ankara 8. İş Mahkemesi'nde açtığı davada haklı bulunmuş ve 1.000 YTL tutarında manevi tazminat almaya hak kazanmıştı. Jeoloji Mühendisleri Odası kararı temyiz etmişti. Yargıtay 9. Ceza Dairesi ise İş Mahkemesi'nin verdiği kararı onayarak bu konuda emsal bir karar oluşturdu (Esas No: 2007/3154, Karar No: 2008/13307, 30 Mayıs 2008). Ankara İş Mahkemesi, İş Kanunu'nda açıkça yer almayan mobbing kavramını "iş yerinde bireylere üstleri, eşit düzeyde çalışanlar ya da üstleri tarafından sistematik biçimde uygulanan her türlü kötü muamele, tehdit, şiddet, aşağılama vb. davranışları içermektedir" şeklinde tanımlamıştı. Bu karar, Türkiye'deki mobbing mağdurları açısından büyük önem taşıyor.

• 22 Temmuz 2008'de açıklanan 2007 yılı Avrupa Birliği (AB) İş Gücü Araştırması sonuçlarına göre 27 AB ülkesinde istihdama katılım oranı 2007'de % 65,4'e, kadınların istihdama katılım oranı ise % 58,3'e yükseldi. Danimarka (% 73,2), İsveç (% 71,8), Hollanda (% 69,6) ve Finlandiya (% 68,5) 2007 yılında kadın istihdamının en yüksek olduğu ülkeler iken Malta (% 36,9), İtalya (% 46,6) ve Yunanistan (% 47,9) kadın istihdamının en düşük olduğu ülkeler oldu. 55-64 yaş aralığındaki kişilerin istihdamına bakıldığında en yüksek oranlar % 70

ile İsveç, % 60 ile Estonya ve % 58,6 ile Danimarka'da gerçekleşti. Araştırmanın bir diğer ilginç bulgusu ise yarı zamanlı (*part time*) çalışma oranlarına ilişkindi. Buna göre tüm AB ülkelerinde çalışanların % 18,2'si yarı zamanlı çalışmakta. Hollanda (% 46,8), Almanya (% 26), İngiltere (% 25,5) ve İsveç (% 25) yarı zamanlı çalışma oranlarında başı çekmekte. Aynı çalışmaya göre Türkiye'de toplam istihdam oranı % 45,8. 15-64 yaş aralığında istihdamda yer alan erkeklerin oranı % 68, kadınların oranı ise % 23,8. Türkiye'de yarı zamanlı çalışanların oranı ise % 8,8 olarak gerçekleşti. (2007 yılı AB İş Gücü Araştırması hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=STAT/08/104&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>)

Öte yandan 21 Eylül 2008 tarihinde yayınlanan Cumhuriyet Gazetesi haberine göre, 2008 Haziran itibarıyla Türkiye'de çalışma çağındaki nüfusun 25 milyon 152 bini iş gücüne katılmıyor, bunların % 47'sini ise ev kadınları oluşturuyor. Aynı konuda bir diğer çarpıcı veri ise Türkiye Kadın Girişimciler Derneği - KAGİDER'in IPSOS KMG işbirliği ile gerçekleştirdiği "Kadın Girişimciliği: Tutum ve Davranış Araştırması"nın sonuçlarında yer alıyor. 15-59 yaş aralığında yer alan 720 kadınla yapılan saha araştırmasının bulgularına göre kadınların % 45'i "kadın ekonomik bağımsızlığına sahip olmalı" ifadesine katılmıyor. Araştırma toplumdaki genel değerlerin kadın girişimciliğini ciddi olarak kösteklediğini belirtiyor.

• 1994'de Hutu'ların azınlıktaki Tutsi'lerin 800 binini katlettiği "soykırım"dan sonra ikinci kez düzenlenen genel seçimlerde kadın vekillerin sayısı erkekleri aştı. Ruanda dünyada bunu sağlayan ilk ülke oldu. Toplam 80 üyeli parlamentoda 44 sandalye kadın vekillere ait. Soykırım dönemi sonrası kabul edilen anayasada kadınların siyasete dahil olabilmesi için % 30 oranında kadın kotası konulmuştu. Bu kota gereği 24 sandalye hiçbir partiye bağlı olmadan seçimlere bağımsız olarak katılan adaylar arasından seçiliyor. Geri kalan sandalyeler için yapılan oylamada da kadınlar 20 sandalyeyi kazandı. 2009 yerel seçimlerinin yaklaştığı Türkiye'de ise kadın belediye başkanı oranı % 0,56, TBMM'deki kadın milletvekili oranı ise % 9,1.

• Kotların ağırtılması, beyazlatılması için gerçekleştirilen kot kumlama uygulaması sırasında solunan tozlar akciğerde silikozis hastalığına yol açıyor. İşçilerin bu ölümcül hastalıktan korunması için bu işyerlerinde havalandırmanın çok iyi sağlanması ve işçilerin özel giysiler giymesi gerekiyor. Kot kumlamaya bağlı silikozis dünyada ilk kez Türkiye'de 2005 yılında teşhis edildi. Çalışma Bakanlığı'nın verilerine göre bu işte çalışmış en az 10 bin işçi olduğu biliniyor, bu işçilerin yüzde 50'den fazlası ise silikozis hastası. Sadece Diyarbakır, Bingöl ve

Batman'da hasta sayısı bini geçiyor. Bu işte sigortasız çalıştırılan yabancı kaçak işçilerin sayısı ise bilinmiyor. Silikozis hastası kot işçileri oluşan her mağduriyet için 9 Eylül'de işverenler ve bu işyerlerini denetlemekle sorumlu yetkililer aleyhinde ceza şikayetinde bulundular ve yakın zamanda da idari şikayetlerde bulunacaklarını duyurdular. İşçiler, bu süreci yürütmek için 9 Haziran'da Kot Taşlama İşçileri Dayanışma Komitesi'ni kurdu. Komite, gönüllü avukatların yürüttüğü davalarda, ödenmesi zorlu dava harçlarını karşılayamayan işçilerin dava giderlerini karşılamak için bir destek kampanyası yürütüyor. Komite hakkında bilgi edinmek ve kampanyaya destek olmak için www.kotiscileri.org adresi ziyaret edilebilir.

• Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon Hukuki İşlerden Sorumlu Genel Sekreter Yardımcılığı görevine İrlandalı Patricia O'Brien'i atadı. O'Brien bu atamayla birlikte Birleşmiş Milletler tarihinde bu göreve gelen ilk kadın oldu. O'Brien 2003 yılından beri İrlanda Dışişleri Bakanlığı'nda hukuki danışmanlık görevini yürütmekteydi.

• 24 Temmuz 2007'de TBMM Plan Bütçe Komisyonu'ndan geçtikten sonra 5 Ağustos 2008'de Cumhurbaşkanlığı tarafından onaylanan ve 6 Ağustos 2008'de Resmi Gazete'de yayımlanan 5793 sayılı "Bazı Kanun ve Kanun

Hükümlerinde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 25. maddesi engelli örgütlerinin tepkisine yol açtı. 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan bu madde ile 3797 sayılı Kanun'un ek 3. maddesi değiştirildi. Yeni maddenin özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin eğitim giderlerinin devlet tarafından karşılanmasına sınırlama getirdiği ileri sürüldü. Öte yandan Türkiye Körler Federasyonu, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Niğde Cemil Meriç Görme Engelliler İlköğretim Okulu'nu kapatmasına tepki göstererek hükümetin körler okuluna yönelik politikalarını gözden geçirmesini talep etti.

• 2000 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanan Doç. Dr. Ali Rafet Özkan tarafından kaleme alınmış olan "Türkiye Çingenceleri" adlı kitapta yer alan Romanlar'ın onurlarını zedeleyici ifadeler nedeniyle 2004 yılında yapılan şikayet, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi - AİHM tarafından işleme konuldu. AİHM, Türk hükümetinden davayla ilgili savunmasını Eylül ayı içinde Strasbourg'a iletmesini istedi.

• Britanya, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin sığınmacı çocuklarla ilgili 22. maddesine ve özgürlükten yoksun birakılma ile ilgili 37. maddenin (c) bendine koyduğu çekinceleri kaldırma kararı aldı. Çekincelerin kaldırılmasıyla göçmen çocukların da ülkedeki diğer çocuklar gibi eğitim, sosyal hizmetler ve sağlık hizmetlerinden yararlanmasının önü açılmış olacak. Britanya hükümeti tarafından, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocukların Satılmaları, Çocuk Fuhuşu ve Pornografisi Konusundaki İsteğe Bağlı Protokol'ün de onaylanacağı açıklandı. 2 Eylül 1990'da yürürlüğe giren Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Türkiye tarafından 1995 yılında onaylanmış, fakat 17., 29. ve 30. maddelere çekince konmuştu. Türkiye'nin çekince koyduğu maddeler

Kısa Kısa... (devam)

kitle iletişim araçlarının çocukların gereksinimleri için kullanılması, çocukların eğitimi ve azınlık grubuna mensup çocukların kendi kültürlerinden yararlanmaları ile ilgili. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme metni için <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/24448.html>.

• Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 14 Mart 2008'de verdiği, ancak yaz aylarında basına yansıyan "aile meclisi" kararı kadın örgütleri tarafından eleştirildi. Türk Ceza Kanunu Reformu sırasında kadın örgütleri tarafından oluşturulan TCK Kadın Platformu "kasten öldürmenin nitelikli hallerine" ilişkin 82. maddeye "namus saikiyle" ifadesinin eklenmesini talep ederek namus cinayetlerinin de ağır bir şekilde cezalandırılmasını istemişti. Ancak, Komisyon bu maddeye muğlak ve sorunu belli bir coğrafyaya hapseden "töre saikiyle" ifadesini eklemekle yetinmişti. Yargıtay 1. Ceza Dairesi söz konusu kararda (Esas No: 2007/6700, Karar No: 2008/1986) "maktüleye karşı işlenen öldürme suçunun alınan aile meclisi kararı sonucu gerçekleştirildiğini gösteren kesin ve inandırıcı kanıt bulunmadığı, bu nedenle suçun töre saikiyle işlendiğinden söz edilemeyeceği anlaşıldığı halde" diyerek sanık vekillerinin temyiz itirazlarını yerinde gördü ve hükmün bozulmasına karar verdi. Karar, kadın örgütleri tarafından tepkiyle karşılandı.

• Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 1996 ve 2008 yılları arasında Türkiye'nin AİHM kararlarının gereğini yerine getirmesiyle ilgili ara değerlendirmesini yaptı. Değerlendirme ile ilgili ara kararın İngilizce metni için [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/ResDH\(2008\)69](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/ResDH(2008)69).

• 4-7 Eylül 2008 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Avrupa Aile Hekimliği Kongresi'nde bir araya gelen Dünya Aile Hekimleri Birliği - WONCA Aile İçi Şiddet grubu, aile içi şiddet gördüğünü gizleyen ya da açıklamaktan utanan mağdurları tanımaya yönelik bir anket hazırladı. Belçika Aile Hekimliği Merkezi de Avrupa

Birliği'nden sağlanan fonla farklı ülkelerdeki mağdurlara yardım edecek bir rehber hazırladı.

• İstismara uğrayan veya uğrama riski taşıyan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara ve çocuklara yönelik psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunan ALO 183 Danışma Hattı Devlet Bakanı Nimet Çubukçu'nun verdiği bilgiye göre 25 Ocak 2007'den 5 Haziran 2008'e kadar toplam 198.433 kere arandı. Bununla birlikte gelen çağrılardan sadece 336'sının ihmal ve istismarla

ilgili olduğu bildirildi. ALO 183 hakkında bilgi almak ve 2007 verilerine ulaşmak için <http://www.shcek.gov.tr/anasayfa/Diger/Alo183.asp>.

• Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü "Aile İçi Şiddete Mücadele El Kitabı"nı hazırladı. Kitapçık şiddete maruz kalan kadınları başvurabilecekleri kurumlar ve yasal hakları konusunda bilgilendiriyor. AB'nin mali desteğiyle 25 bin adet basılan kitapçık ilgili kurumlara gönderilecek.

• Yunanistan'da ortaokul ve liselerde öğrencilere din dersi zorunluluğu tamamen kaldırıldı. Yunanistan'da böylelikle öğrenciler istemedikleri takdirde hiçbir gerekçe göstermeden din derslerine girmeyecekler. Bunun için ders yılı başında öğrenci velilerinin okullara başvuruda bulunması yeterli olacak. Daha önce velinin çocuğunun zorunlu din dersine girmemesi için başka bir dine bağlı olduğu veya ateist olduğuna dair bir bildirimde bulunması gerekiyordu.

Yunanistan Ulusal Eğitim ve Diyanet İşleri Bakanlığı tarafından alınan bu karar ombudsmanlık kurumunun uyarısı üzerine alındı.

• Vakıflar Yönetmeliği 27010 sayılı Resmî Gazete'de 27 Eylül 2008 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yönetmelik yeni vakıfların kuruluşu, vakıfların yönetimi, faaliyetleri ve denetimleri ile ilgili usul ve esaslar ile Vakıflar Meclisi, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı, Vakıf Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığı ile ilgili görev, yetki ve sorumluluklarını düzenliyor. Vakıflar Yönetmeliği metnine ulaşmak için <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.12466&MevzuatTliski=0&sourceXmlSearch=vak%FDflar>.

• Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme kapsamında Genel Yorum yayınlama yetkisine sahip olan Komite "Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye Ek 1 No'lu İhtiyari Protokol Gereği Taraf Devletlerin Yükümlülükleri" başlıklı Genel Yorum'u 5 Ekim 2005 tarihinde 94. Oturumu kapsamında yayınladı. 33 No'lu Genel Yorum'un İngilizce metni için <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/CCPR.C.GC.33.pdf>

• Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı - AGİT 29 Eylül-10 Ekim 2008 tarihleri arasında "İnsani Boyut Uygulama Toplantısı"nı düzenledi. Bu toplantı AGİT'in Avrupa, Kuzey Amerika, Orta Asya'da insan hakları ve demokrasi üzerine yıllık olarak düzenlediği en önemli ve en geniş katılımı etkinlik olma özelliğini taşıyor. Hükümet yetkilileri, uzmanlar ve insan hakları savunucularının katılımına açık olan toplantı hakkında bilgi edinmek ve sonuçlarına ulaşmak için toplantının İngilizce sayfasına http://www.osce.org/conferences/hdim_2008.html adresinden bakılabilir.

RAPORLAR, DERGİLER...

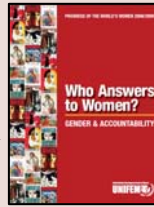
• Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı "Kayıp Çocuklar Raporu"nu yayımladı. Rapora göre 2007 yılında kaybolduğu bildirilen 7 bin 183 çocuktan 833'ü bulunamadı. İstanbul'da kaybolan 253 çocuktan hiçbirinin izine rastlanmadı. Rapora erişmek için <http://www.ihb.gov.tr> sayfasına bakınız.

• İnsan Hakları Derneği - İHD Genel Merkez ve 29 İHD Şubesine yapılan başvurular ve basının taranmasıyla Ocak - Eylül 2008 dönemine ilişkin bir "Cezaevi Raporu" hazırladı. Rapor bu dönemde 26 kişinin cezaevlerinde yaşamını yitirdiğini ve değişik kategorilerde toplam 2110 ihlalin yapıldığını tespit ediyor. Rapor için http://www.ihd.org.tr/images/pdf/EK_1_GENEL_RAPOR.pdf

• Birleşmiş Milletler Kadınların Kalkınma Fonu - UNIFEM tarafından "Dünya Kadınlarının Elde Ettiği İlerleme 2008/2009" raporu yayımlandı.

Raporda, hükümetler ve çokuluslu kuruluşlar kadın hakları konusunda verdikleri taahhütlere uygun davranmaya çağrıldı. Rapor kadın hakları ile ilgili gelişmeleri takip etmek üzere ulusal düzeyde çalışan kurumların eksikliğine dikkat çekti. İngilizce rapor için <http://www.unifem.org/progress/2008> sayfasına bakılabilir.

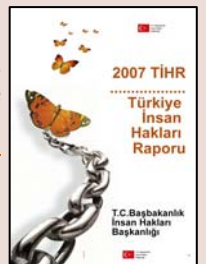
• Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onurkırıcı Ceza veya Muameleden Önlenmesi Komitesi - CPT 18. Genel Raporunu yayımladı. Komite bu raporda 1 Ağustos 2007'den 31 Temmuz 2008 tarihine kadar düzenlemiş olduğu 20 ziyaretin ayrıntılarını sunuyor. Raporun İngilizce metnine erişmek için <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-18.htm>.

• Avrupa Konseyi Adaletin Etkinliği Komisyonu - CEPEJ'in, örgüte üye 45 ülkenin yargı sistemleriyle ilgili en son 2006 yılı verilerini kapsayan ikinci raporu 8 Ekim tarihinde

yayımlandı. Raporun İngilizce metni için http://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/cepej/evaluation/2008/rapport2008_en.pdf, Türkçe tercümesi için <http://www.abqm.adalet.gov.tr/dokumanlar/cepej-2006-tablolar.pdf>.

• TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından Hrnt Dink ve Festus Okey cinayetlerinin incelenmesi için kurulan Alt Komisyon 22 Temmuz'da "Hrant (Firat) Dink Raporu"nu yayımladı. Rapora erişmek için http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhak/mailbelge/Hrant_Dink_Alt_Komisyon_Raporu.pdf.

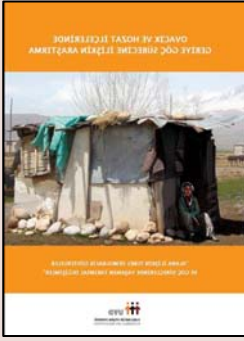
• Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı 2 Temmuz 2008 tarihinde "2007 Türkiye İnsan Hakları Raporu"nu yayınladı. Rapor için <http://www.ihb.gov.tr> sayfasına bakınız.

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ

RAPORLAR, DERGİLER... (devam)

• Ulaşılabilir Yaşam Derneği - UYD "Ovacık ve Hozat İlçelerinde Geriye Göç Sürecine İlişkin Araştırma Raporu"nu yayımladı. Rapor "Tunceli İlinde Zorunlu Göç Sorununun Tartışılmasını, Çözüm Öneri Ve Uygulamalarının Geliştirilmesini Sağlayıcı Çalıştay Projesi" kapsamında yapılan saha araştırması sonucunda hazırlandı. Rapor için <http://www.uyd.org.tr/s6.pdf>.

• İnsan Hakları Derneği - İHD tarafından oluşturulan bir heyet Ordu, Giresun ve Sakarya'da mevsimlik fındık işçileri ile ilgili bir araştırma ve inceleme gerçekleştirdi. İnceleme heyeti, Doğu ve Güneydoğu illerinden Ordu ve Giresun illerine mevsimlik işçi olarak giden Kürt kökenli vatandaşların çeşitli hak ihallerine maruz kaldığına ilişkin duyurular alınması üzerine oluşturuldu. Rapor için <http://ihd.org.tr> sayfasına bakınız.

• AGİT nefret suçları ile ilgili 2007 yılı raporunu yayımladı. AGİT'in Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu - ODIHR tarafından derlenen rapora göre

nefret içerikli eylemler çoğu zaman ciddi yaralanma veya ölümlerle sonuçlanıyor. İngilizce rapor metni için http://www.osce.org/documents/odihr/2008/10/33851_en.pdf.

• Cezaevlerindeki mahkûmlar tarafından 2007 yılından itibaren çıkarılan ve Anadolu Kültür tarafından yürütülen "Hapishane Duvarını Aşmak" projesinin bir devamı olarak görülebilecek edebiyat dergisi Mahsusmahal'in 2008'de beşinci sayısı yayınlandı. Dergi için: <http://www.mahsusmahal.com/>

ETKİNLİK TAKVİMİ

İNSAN HAKLARI TAKVİMİ

10 Aralık	İnsan Hakları Günü
18 Aralık	Uluslararası Göçmenler Günü
8 Ocak	Dünya Okur Yazarlık Günü
21 Şubat	Uluslararası Anadil Günü (UNESCO)
1 Mart	Uluslararası Ölüm Cezasının Kaldırılması Günü
8 Mart	Uluslararası Kadınlar Günü
21 Mart	Uluslararası Irk Ayrımcılığının Yok Edilmesi Günü

Kayıt bilgileri için <http://www.huridocs.org/involved/conference/huridocs-2009-conference> sayfasına bakınız.

• Kültürel Diplomasi Enstitüsü (*Institute for Cultural Diplomacy*) 26-30 Ocak 2009 tarihlerinde "Almanya ve Türkiye Buluşması - Kültürel Diplomasi Sempozyumu" (*The Germany Meets Turkey Symposium on Cultural Diplomacy*) isimli toplantıyı Berlin'de düzenleyecektir. Sempozyumda, toplumsal kimlik, 'vatandaşlık' kavramı ve benzer konular ele alınacaktır. Katılım koşullarına ilişkin bilgiler aşağıdaki adresten edinebilir: http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_program_gmt_symposium. Başvurular için son tarih: 31 Aralık 2008.

DİĞER TOPLANTILAR

• Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu (*UN Commission on the Status of Women*), 53'cü oturumu için 2-13 Mart 2009 tarihlerinde New York'ta buluşacaktır. Komisyon'un 53. oturumunun öncelikli teması "HIV/AIDS Çerçevesinde, Hasta Bakıcılığı Da Dahil Olmak Üzere, Kadın ve Erkekler Arasında Eşit Sorumluluk Paylaşımı" (*The equal sharing of responsibilities between women and men, including care giving in the context of HIV/AIDS*) olacaktır. Oturum Birleşmiş Milletler'e üye ülkelerin temsilcilerine, Birleşmiş Milletler kuruluşlarının temsilcilerine ve dünyanın her yerinden BM Ekonomik ve Sosyal Konsey (*UN Economic and Social Council-ECOSOC*) tarafından tanınan sivil toplum kuruluşlarına açık olacaktır. Oturuma ilişkin bilgi Birleşmiş Milletler'in ilgili web sitesinde yer almaktadır <http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/53sess.htm>.

• AGİT 16-17 Şubat 2009 tarihlerinde "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı İşgücü Göçü Politikaları" adlı semineri (*Seminar on Gender-Sensitive Labour Migration Policies*) Brdo'da (Slovenya) gerçekleştireyor. Bu seminerin amacı, işgücüne ilişkin politikaların genişletilmesinde rol oynayan aktörler arasında (devlet kurumları, sosyal ortaklar, ve diğer paydaşlar) toplumsal cinsiyete ilişkin duyarlılığı ve bilinci artırmak. Bu toplantıya ilişkin bilgi için <http://www.osce.org/gender/contacts.html> sayfasına bakınız.

BİLİMSEL TOPLANTILAR VE KONFERANSLAR

• *The Law and Society Association* (Hukuk ve Toplum Derneği), 2009'daki yıllık konferansını Denver'da (ABD) 28-31 Mayıs tarihlerinde düzenliyor. Toplantı Grand Hyatt Hotel'de gerçekleşecek. Bu yılki toplantının konusu da "21'inci Yüzyılda Hukuk, Güç ve Eşitsizlik" (*Law, Power, and Inequality in the 21st Century*) olarak belirlenmiş. 1964 yılında kurulmuş olan *The Law and Society Association*, hukukun toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel hayattaki yeri üzerine çalışmalar yapan ve farklı disiplinlerden gelen araştırmacıları bir araya getiren bir kurumdur. *Law and Society Review* isimli yayını dışında, kurum 2000 yılından beri yıllık toplantılar da düzenlemektedir. Her sene belirlenen farklı bir konu üzerinde çok sayıda panelin, atölye çalışmalarının, kitap tanıtımlarının gerçekleştiği bu toplantılarda dünyanın farklı yer ve disiplinlerinden gelen akademisyen ve araştırmacılar hukuk ve toplum alanındaki çalışmalarını birbirleriyle paylaşma fırsatını bulmaktadır. Toplantıya katılmak isteyenler, aşağıdaki adresten bilgi alarak, başvurularını yapabilirler http://www.lawandsociety.org/ann_mtg/am09/call.htm.

• *Human Rights Information and Documentation Systems - HURIDOCs* (İnsan Hakları Bilgi ve Belge Sistemi) 25-27 Şubat 2009 tarihlerinde "İnsan Hakları Konseyi ve Uluslararası Ceza Mahkemesi: İnsan Hakları İletişimi için Yeni Zorluklar" (*Human Rights Council and International Criminal Court: The New Challenges for Human Rights Communication*) isimli konferans Cenevre'de (İsviçre) düzenliyor. Konferansta, STKların BM İnsan Hakları Konseyi ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'yle daha iyi iletişim kurabilmeleri için, iletişim yönetimine ilişkin araç, teknik ve deneyimlerin tartışılması planlanmaktadır. Konferans tüm insan hakları kurumlarının, eğitim kurumlarının, STKların ve devlet kurumlarının katılımına açıktır.

EĞİTİM PROGRAMLARI

• *Human Rights Education Associates - HREA* (İnsan Hakları Eğitimi Ortakları)

2009'da bir dizi uzaktan eğitim programı yürütmeyi planlıyor. Bu eğitimler, insan hakları savunucularına, eğitimcilerine, uluslar ve devletler arası kurum çalışanlarına, ve insan hakları konusunda çalışan diğer kişilere yönelik olarak düşünülmüş. Eğitimlerin ilk serisi 2 Şubat-14 Nisan 2009 tarihlerinde, ikinci serisi 20 Nisan-21 Temmuz 2009 tarihlerinde, ve üçüncü serisi 14 Eylül-24 Kasım 2009 tarihlerinde gerçekleşecektir. Eğitimler için kayıtlar şimdiden başlamıştır. Eğitimlerin konuları ve kayıtlara ilişkin diğer bilgilere http://www.hrea.org/index.php?base_id=274 sayfasından erişilebilir.

EĞİTİM PROGRAMLARI (devam)

• Budapeşte'de bulunan *Central European University - CEU* (Orta Avrupa Üniversitesi), 6-10 Temmuz 2009 tarihlerinde "Hukuk, İnsan Hakları ve Etik Öğretimi" konulu bir eğitim düzenleyecektir. Özellikle hukuk ve insan hakları konusunda yeni yeni eğitim tecrübesi olan asistan, öğretim görevlileri ve yardımcı doçentlerin programa katılması teşvik edilmektedir. Başvuru için son tarih 16 Şubat 2009'dur. Eğitimin içeriği konusunda bilgi edinmek için, <http://www.sun.ceu.hu/teaching-law> sayfasına bakınız.

FİLM FESTİVALLERİ

•Türkiye'nin ilk kadın filmleri festivali olan Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali, Avrupa Kadın Filmleri Festivalleri Ağı'nın da etkin bir üyesidir ve Mayıs 2009'da Ankara'da onikinci kez gerçekleşecektir. Festival, Uluslararası Film Eleştirmenleri Birliği (*The International*

Federation of Film Critics - FIPRESCI) Jürisi'nin ödül verdiği tek kadın filmleri festivali olma özelliğine de sahiptir. Türkiye'den ve dünyadan kadın yönetmenlerin uzun, kısa, belgesel ve animasyon filmlerinin belirli başlıklarda izleyiciye sunulduğu ve bu çerçevede panel, söyleşi ve sergilerin düzenlendiği bu uluslararası organizasyon, sinema sanatının çarpıcı dilinden yararlanarak toplumsal cinsiyete ve kadın sorunlarına ilişkin tartışmaları yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır. Filmleriyle festivale katılmak isteyenlerin, 1 Mart 2009'a kadar başvuru belgelerini festivale ulaştırmaları gerekmektedir. Festivale ilişkin bilgiler (festival kuralları ve başvuru formları da dâhil olmak üzere) Festivalin web sitesinde mevcuttur <http://festival.ucansupurge.org/>.

MERCEK

"Üzmez"ler Daha Fazla Üzmesin Diye...

Sevinç Eryılmaz Dilek

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanunu ile, eski kanunda yer alan kadınlara karşı ayrımcılık içeren hükümlerde önemli değişiklikler yapıldı. Bu değişikliklerin gerçekleşmesinde çok sayıda kadın örgütü tarafından oluşturulan "TCK Kadın Platformu"nun yürüttüğü "Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu Reformu" kampanyası oldukça etkili oldu. TCK Kadın Platformu'nun taleplerinin tümü benimsenmedi, ancak önemli bir bölümü yeni Türk Ceza Kanunu'nda karşılığını buldu. Bunlar arasında evlilik içi tecavüzün suç sayılması, (namus cinayetlerinde sıklıkla uygulanan faillerin cezasız kalmasına yol açan) haksız tahrik hükmünün uygulanmasının sınırlandırılması, kadınların tecavüzcüleri ile evlendirilmelerini meşrulaştıran hükmün iptali sayılabilir. TCK Kadın Platformu eski Türk Ceza Kanunu'na içkin olan ve kadın-erkek eşitsizliğini pekiştiren anlayışı sorgulayarak kadınlara yönelik ayrımcılık içeren hükümlerin büyük ölçüde ortadan kaldırılmasını sağladı. Ancak yasalar değişmiş olsa bile bu değişikliklerin uygulamaya (hızla) geçmesinin sağlanması ayrıca bir mücadeleyi gerektiriyor. Nitekim kadın haklarına ilişkin ihlallerde bunun pek çok örneğine tanık oluyoruz. Bu yazı çerçevesinde bu örneklerden biri olan "Üzmez" olayına biraz daha yakından bakalım...

Vakit Gazetesi yazarlarından 76 yaşındaki Hüseyin Üzmez, 26 Nisan tarihinde düzenlenen operasyon ile Türk Ceza Kanunu'nun 103. maddesi kapsamındaki "çocukların cinsel istismarı" iddiasıyla adli kovuşturmaya uğradı ve ardından tutuklandı. Olayın mağduru ise ilköğretim sekizinci sınıf öğrencisi, 14 yaşında bir kız çocuğuydu. Olayın ardından mağdurun annesi de tutuklanırken mağdur Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı bir yurda yerleştirildi.

Türk Ceza Kanunu'nun 103. maddesine göre "Cinsel istismar deyiminden 15 yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılaya yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış ve diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar" anlaşılır ve çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Söz konusu maddenin geri kalan bölümlerinde suçun ağırlaştırıcı nedenleri sayılırken altıncı fıkrada da "suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması hâlinde, 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunacağı" belirtilir.

Hüseyin Üzmez, cinsel istismar iddiasıyla 25 yıl hapis istemiyle yargılanırken davanın ikinci duruşmasında Adli Tıp Kurumu'nun "mağdurenin ruh ve beden sağlığının bozulmadığı" yönündeki raporu neticesinde tahliye edildi. Tahliye kararı kadın örgütleri tarafından protesto edildi. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Nimet Çubukçu da açıklama yaparak bu karara itiraz edeceklerini ve olayda en fazla korunması gereken taraf olan çocuğun yanında olduklarını belirten bir açıklama yaptı.

Raporun nasıl hazırlandığı, bilimsel olup olmadığı ve buna paralel olarak Adli Tıp Kurumu'nun güvenilirliği bu vakayla birlikte bir kez daha tartışılmaya başlandı. Ancak bu tartışmaya geçmeden önce mahkeme sürecinde yaşanan ve mağdurun haklarının korunması açısından önem taşıyan bir başka hususa daha değinmekte yarar var: mağduru mahkemede kim, nasıl temsil ediyor?

Mağdurun mahkeme sürecinde yeniden mağdur edilmesi olgusuna tecavüz, ensest, cinsel istismar gibi cinsel suçlarda sıklıkla rastlanır. Özellikle cinsel istismar gibi belirli bir uzmanlık gerektiren bir alanda deneyimi olan bir avukatın mağduru temsil etmesi bu tarz yeniden mağdur edilme riskini önleyecek ya da azaltacaktır. Bunun sağlanmadığı durumlarda mağdurun gerçek anlamda adaletle erişebildiğinden söz etmek mümkün olmayacaktır. Söz konusu olayda mağduru ilk duruşmada temsil eden avukatı Alperen Akdemir'in bu alanda uzmanlığı şöyle dursun, Baro kaydının silinmiş olduğu, avukatlık yapmasının bile mümkün olmadığı anlaşıldı. Öte yandan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu da bu davaya müdahil olma imkanı varken bunun gereklerini yerine getirememiş. Tam da bu noktada özellikle kadın hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının bu tür davalara müdahil olmalarının önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, cinsel istismar konusunda hazırladığı bültende her dört çocuktan birinin aile içinde cinsel istismara uğradığını vurguluyor¹. Prof. Dr. Şahika Yüksel de cinsel istismarın etkilerinin belki yıllar sonra ortaya çıkacağını söyleyerek raporda "istismar hasar bırakmamıştır" denmesinin Türkiye'deki çok sayıda cinsel istismar mağduruna da "adaletin olmadığı" duygusunu vererek sağlıklarının bozulmasına etki edeceğini belirtiyor². Öte yandan bu suçların yaptırımsız kalması caydırıcılığın ortadan kalkmasına, diğer bir deyişle bizi devlet eliyle bu suçların teşvik edilmesine yol açacaktır. Bu nedenlerle, bu alanda verilere ve özel bilgi birikimine sahip olan sivil toplum kuruluşlarının davaya müdahil olmaları, adaletin sağlanabilmesi bakımından da önemlidir. Zira bu davaların neticesi tüm kadınları doğrudan etkilemektedir.

Mahkeme sürecinde yaşanan, mağduru yıpratıcı bir diğer sorun ise hastane kayıtlarına ulaşmak konusunda oldu. Çocuğun yaşı suçun niteliği açısından önem taşıdığından doğum kayıtları İnegöl Devlet Hastanesi'nden istendi. Ancak kayıtlar her nedense bulunamadı. Mağdure kemik yaşının tespiti için hastaneye gönderildi. Bu arada geç de olsa hastanedeki doğum kayıtlarına da ulaşıldı ve hem kemik yaşının 14 olduğu hem de doğum tarihinin 1994 yılı olduğu teyit edildi. Eğer mağdure 15 yaşını bitirmiş olsaydı, suç şikayete bağlı hale gelecekti ve cezası da daha düşük olacaktı (TCK 104. madde). Davanın ilk duruşmasında mağdurenin ve babasının ifadelerini geri almaları ve şikayetten vazgeçmeleri de Üzmez'i kurtaracaktır.

İlk duruşmanın ardından Mahkeme heyeti mağdurun yaşanan olaydan ne kadar etkilendiğinin belirlenmesi için Adli Tıp Kurumu'ndan rapor istedi. Rapor ikinci duruşmaya yetiştirildi ve "mağdurenin ruh ve beden sağlığının bozulmadığını" ileri süren bu rapora dayanılarak Hüseyin Üzmez ikinci duruşmada salıverildi. Oysa Uludağ Üniversitesi tarafından Temmuz ayında hazırlanan raporda kendisinde "patolojik düzeyde anksiyete ve depresyon bulunduğu" ifade edilmişti. Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Dairesi'nin hazırladığı raporun bilimselliği tartışmaya açık. Türk Tabipleri Birliği Merkez Koneşy düzenlediği basın açıklamasında, uyulması gereken prosedürler gereği ortalama üç-dört haftada rapor hazırlayan 6. İhtisas Dairesi'nin bu vakada bir iş gününde raporu hazırlamasının "saniğin korunduğu" kuşkusunu yarattığını belirtti. Koneşy, buna ek olarak Adli Tıp Kurumu Kanunu'nda açıkça belirtilmiş olmasına rağmen böyle bir vakada rapor hazırlanarak kurulda çocuk psikiyatristinin yer almamasının raporu usulen geçersiz

¹ http://www.morcati.org.tr/images/Cocuklara_Yonelik_Cinsel_Istismar.pdf, 10 Aralık 2008.

² <http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/110657/prof-dr-yuksel-istismari-yok-saymak-tum-magdurlari-etkiler>, 10 Aralık 2008.

kıldığını ifade etti. Konunun uzmanları rapor hazırlanırken hiç bir ruhsal - psikometrik değerlendirme yapılmamasının, anne baba ile görüşülmemesinin, mağdurun okuldaki ders başarısı ve arkadaş ilişkileri hakkında bilgi toplanmamasının raporun bilimsellikten uzak olduğunu gösterdiğini belirttiler.³ Diğer yandan, Adli Tıp Kurumu'nun Adalet Bakanlığı'na bağlı oluşu, bağımsız ve özerk bir yapılanmaya sahip olmaması bilimsel hizmet sunmasının önünde ciddi bir engeldir. Adaletin gerçekleşmesinde kritik bir öneme sahip olan Adli Tıp Kurumu'nun sadece Üzmez vakasında değil, benzer vakalarda hazırladığı raporlar da tartışılıyor ve hem bu kuruma hem de adaletin gerçekleşeceğine dair güven sarsılıyor.

Türk Ceza Kanunu'nda yetişkinlere yönelik olarak gerçekleşen cinsel amaçlı eylemler "cinsel saldırı" suçu, çocuklara yönelik cinsel amaçlı saldırılar "cinsel istismar" olarak tanımlanmıştır. Bu iki suç kategorisi ayrıdır, çünkü henüz bedensel, psikolojik, zihinsel ve cinsel gelişimini tamamlamamış çocukların cinsel istismarında çocuğun rızasından söz etmek mümkün değildir.⁴ Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 18 yaşına kadar herkesi çocuk saymaktadır. Aynı Sözleşme'nin 19. maddesi çerçevesinde Taraf Devletler, "çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar". Sözleşme'nin 34. maddesinde Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler.

Üzmez vakasında Taraf Devlet Türkiye bu yükümlülüklerini nereye kadar yerine getirdi? Medyada çıkan haberlerle mağdur tekrar tekrar mağdur edildi, örselendi, incitildi... Yargılama süreci devam ettiği halde, tahliye olduğu gün çeşitli TV kanallarına konuk olarak kendini ifade etme imkanı bulan Hüseyin Üzmez zamanında gazeteci öldürdüğünü söyleyerek tehditkar bir üslupla küçük kız çocuklarıyla evlenmenin mümkün olduğunu sa-

vundu. Burada gerçekten de çocuğun yararının herşeyin üstünde tutulduğundan söz edebilir miyiz?

Öte yandan, bu vakayla son dönemde sıkça gündeme gelen cinsel saldırı ve cinsel istismar suçlarında mağdurun "ruh ve beden sağlığının bozulması" halinde ceza artırımını düzenleyen hükümlerin (Türk Ceza Kanunu 102/5. madde ve Üzmez'in de yargılandığı 103/6. madde) iptali için çeşitli mahkemeler Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulundu. Birçok konuda mahkemelere sunulan anayasaya aykırılık iddiaları yerel mahkemelerce ciddiye alınmazken ve reddedilirken kadın hakları bakımından olumlu olduğu değerlendirilebilecek yasa hükümleri ile ilgili başvuruların mahkemeler tarafından Anayasa Mahkemesi'ne kolaylıkla taşınması dikkat çekicidir. Bundan bir süre önce, 34 mahkeme "kasten yaralama suçunu" düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 86. maddesinin, suçun "üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı işlenmesi halinde şikayet aranmaksızın verilecek cezanın yarı oranında arttırılmasına" ilişkin üçüncü fıkrasının iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştu. Anayasa Mahkemesi, "aile içi şiddetin en yaygın görünüşlerinden biri olan basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek kasten yaralama olaylarında baskı yapılarak şikayetin engellenebileceği gözetilerek yasadışı olarak yapılan şikayeti kuralla şikayet aranmaksızın soruşturma ve kovuşturma esasının kabul edildiği anlaşılmaktadır" diyerek, bu tür suçlarda şikayet aranmamasının Anayasa'nın ilgili maddelerine aykırılık teşkil etmediğini belirtti.⁵ Anayasa Mahkemesi cinsel saldırı ve cinsel istismar suçlarında mağdurun ruh ve beden sağlığının bozulması halinde ceza artırımını düzenleyen hükümlere ilişkin iptal başvurularını henüz karara bağlamadı.

Kadın haklarıyla ilgili yasal değişikliklerle elde edilen kazanımların uygulamada da karşılığını bulacağı ve geriye gidişlerin olmayacağını düşünmek istiyoruz. Üzmez vakası da kadına yönelik ayrımcılık ve şiddetin ortadan kaldırılması konusunda yargının ve siyasi iradenin tutumunun göstergelerinden biri olarak kadın örgütleri tarafından dikkatle izlenecek.

³ Bülten yayına hazırlandığı sırada Bursa 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde davanın 3. duruşması gerçekleşti. Duruşmada mağdurun avukatları tarafından İstanbul Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Dairesi tarafından hazırlanan rapora yapılan itirazlar neticesinde Adli Tıp Kurumu Genel Kurulu tarafından yeniden rapor hazırlanmasına karar verildi. Bir diğer gelişme de Adalet Bakanı'nın 6. İhtisas Dairesi Başkanı'nın değiştiğine ilişkin açıklaması oldu. Bakan, ayrıca 6. İhtisas Dairesi'ne kurulda eksik olan çocuk psikiyatristinin de atandığını belirtti. Üzmez davasındaki bir sonraki duruşma 10 Şubat 2009 tarihinde gerçekleşecek.

⁴ TCK Kadın Çalışma Grubu, Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu, TCK Tasarısı Değişiklik Talepleri, 2003, İstanbul, s. 33.

⁵ Esas Sayısı: 2005/151, Karar Sayısı: 2008/37, Karar Tarihi: 3.1.2008.

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 10000'inci kararını verdi

AİHM 18 Eylül 2008 tarihinde açıkladığı *Takhayeva ve Diğerleri v. Rusya* (no. 23286/04) kararı ile kuruluş tarihi olan 1959 yılından bugüne 10000'inci kararını vermiş oldu. 1959 yılında kurulan Mahkeme'nin ilk kararı 1960 yılında vermiş olduğu *Lawless v. İrlanda* kararıydı. 1998 yılında 11 No'lu Ek Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle tam zamanlı olarak çalışmaya başlayan Mahkeme o tarihe kadar 837 karara imza atmıştı. 18 Eylül 2008 tarihi itibarıyla halen Mahkeme önünde bekleyen 94650 başvuru bulunmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında Türkiye

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde 2008 yılı Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında Türkiye ile ilgili 48 dava sonuçlandı. Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokollerinde yer alan bazı hakların ihlal edildiğine ve çeşitli miktarlarda tazminat ödenmesine karar verdi. Türkiye ile ilgili sonuçlanan davalarda dört kez yaşam hakkının, on kez işkence ve kötü muamele yasağının, beş kez kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, 19 kez adil yargılanma hakkının, altı kez özel yaşama ve aile yaşamına saygı hakkının, altı kez ifade özgürlüğünün, bir kez toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün, bir kez etkili başvuru hakkının, dört kez mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildi.

Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas ve Diğerleri v. Avusturya

(başvuru no. 40825/98)

Avusturya vatandaşı olan dört başvuru, Avusturya'daki en büyük 5. dini topluluk olan Yehova Şahitleri Dini Topluluğu üyesidir.

Başvuru, Avusturya makamlarının 20 yılı aşkın bir süredir Yehova Şahitleri'nin tüzel kişiliğini tanınamaması ile ilgili olarak yapılmıştır. konusudur. 1978 yılında Federal Eğitim ve Sanat Bakanlığı'na 1874 tarihli Dini Toplulukların Yasal Olarak Tanınmasına Dair Kanun kapsamında Yehova Şahitleri'nin dini bir topluluk olarak ve tüzel kişilik olarak tanınmasına dair yapılan başvuruya olumsuz cevap verilmiştir. Uzun süren yargı süreçlerinin ardından 1997 yılında Bakanlık tarafından iç örgütlenmelerinin açık olmadığı, devlete ve kurumlarına karşı olumsuz davranışları (askerlik hizmetinin reddi vs.), nedeniyle ret kararı verilmiştir. 1998 yılında kabul edilen Kayıtlı Dini Toplulukların Hukuki Statüsüne Dair Yasa ile Yehova Şahitleri tüzel kişilik kazanmış ve çeşitli hakları haiz hale gelmiştir. Ancak Topluluk yine de en az on yıl süre ile dini topluluk olarak kabul edilmediği gerekçesiyle dini toplum olarak tanınmamış ve bu karar 2004 yılında yargı kararı ile de kesinleşmiştir.

Konu ile ilgili olarak AİHM'ye yapılan başvuruda Mahkeme, bir dini topluluğun özerk olarak varlığının demokratik bir toplumda çoğulculuğun gereği olduğu, buna engel olan Avusturya'nın 9. maddede düzenlenen din ve vicdan özgürlüğüne getirdiği sınırlamanın demokratik bir toplumda gerekli olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle 9. maddenin ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme ayrıca, Avusturya hukukunda dini toplulukların örneğin vergi gibi bir dizi ayrıcalıktan yararlandığı ancak bu durumda dahi kamu makamlarının tarafsız olarak tüm dini gruplara bu statü için ayrımcılık içermeyecek şekilde başvuru hakkı tanıması gerektiğini ifade etti. Mahkeme yeni oluşmuş ve bilinmeyen dini gruplar gibi bazı şartlarda 10 yıllık bekleme süresinin kabul edilebileceğini belirtmekle beraber, Yehova Şahitleri gibi yurt içinde ve dışında bilinen bir dini grup için bu durumun geçerli olamayacağını ifade etti. Mahkeme, Koptik Ortodoks Kilisesi'nin 1998 yılında dini topluluk olarak kayıt altına alınmasının ardından 2003 yılında dini toplum statüsü kazanması örneğinden yola çıkarak daha uzun bir süredir Avusturya'da var olan Yehova Şahitleri'nin benzer statüyü kazanamaması nedeniyle bu farklı muamelenin nesnel ve makul bir gerekçe kabul edilemeyeceğini belirterek 9. madde ile birlikte ayrımcılık yasağına yer veren 14. maddenin de ihlal edildiğine hükmetti. Mahkeme yine yargı sürecinin uzun sürmesi nedeniyle 6. maddede yer alan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verdi.

Leroy v. Fransa (başvuru no. 36109/03)

Bir karikatürist olan ve yerel yayınlarda çalışmaları yayınlanan başvurunun aynı zamanda Bayonne kentinde yayınlanan *Ekaïtza* adlı haftalık Bask gazetesinde de çalışmaları yayınlanmaktadır. Başvurunun 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de gerçekleşen saldırıların ardından aynı gazetenin 13 Eylül 2001 tarihli nüshasında "*Hepimiz hayalini kurduk... Hamas başardı!*" yazısına yer veren ve saldırılarla ilgili parodi içeren bir karikatürü yayınlanır. Karikatür hakkında savcılık tarafından soruşturma başlatılmış ve soruşturmayı takiben yapılan yargılama sonunda Mahkeme, karikatüristi 1500 Euro para cezasına ve mahkeme kararını *Ekaïtza* ve başka iki gazetede daha yayınlama cezasına çarptırmıştır. Başvuru Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkına yer veren 6. maddesinin ve ifade özgürlüğüne yer veren 10. maddesinin ihlal edildiğine dairdir.

AİHM kararında, her ne kadar başvuru tarafından eleştiri olarak ifade edilse de söz konusu karikatürlerin sadece eleştiri amacı değil şiddet içeren eylemleri yüceltmeyi de içerdiğini belirtti. Karikatürlerin söz konusu eylemin olası faillerine yönelik manevi destek içerdiğini ve seçilen bu tarz bir dille sivillere yönelik bir şiddet eyleminin onaylandığını belirten Mahkeme, karikatürün yayımlandığı bölge, yayımlandığı zaman gibi noktaları da göz önünde tutarak, başvurunun ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamayı demokratik bir toplumda gerekli ve orantılı buldu ve

10. maddenin ihlal edilmediğine hükmetti. Mahkeme adil yargılanma hakkı kapsamında ise tetkik hâkimi tarafından hazırlanan raporun Yargıtay aşamasında başvurucuya tebliğ edilmemesi nedeniyle ihlale hükmetti.

Güzel Erdagöz v. Türkiye (başvuru no. 37483/02)

1930 yılında doğan ve Kars'ta yaşayan başvurunun, adının "*Güzel*" değil "*Gözel*" olarak söylendiği, yakınlarının da ona bu şekilde hitap ettiği ve dolayısıyla adının bu şekilde düzeltilmesine dair talebi yerel mahkeme tarafından reddedilmiştir. Mahkeme, düzeltme talebinde öne sürülen ismin mevcut ismin yöresel olarak farklı söylenmesinden ibaret olduğu ve Türkçe sözlüğünde bu kelimenin bulunmadığı gerekçeleri ile davayı reddetmiştir. Başvuru iç hukuktaki yargı yollarını tükettikten sonra Kürtçe olan isminin Türkçeleştirildiğini ve Kürt kökenli olması nedeniyle farklı muameleye uğradığını belirterek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin özel yaşama saygı hakkına yer veren 8. maddesinin ve ayrımcılık yasağına yer veren 14. maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle AİHM'ye başvurmuştur.

AİHM kararında, yerel mahkeme tarafından başvurunun talebinin herhangi bir açık yasal düzenlemeye dayanılmaksızın ve yeterli kabul edilemeyecek bir gerekçe ile reddedilmesinin demokratik bir toplumda gerekli kabul edilemeyeceğini belirtti. Mahkeme, 8. maddenin ihlal edildiğini belirtirken 14. madde ile ilgili ayrıca bir incelemeye gerek görmedi.

AVRUPA SOSYAL HAKLAR KOMİTESİ KARARI

Avrupa Sosyal Haklar Komitesi 3 Haziran 2008 tarihinde *Mental Disability Advocacy Center - MDAC v. Bulgaristan* (başvuru No. 41/20079) başvurusu ile ilgili verdiği kararlar, Bulgaristan'ın Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın 17. maddesinde yer alan çocukların ve gençlerin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkını, E maddesinde yer alan ayrımcılık yasağı ile beraber ihlal ettiğine karar verdi.

MDAC tarafından yapılan başvuruda ülkede mevcut 28 adet orta ve ciddi zihinsel engeli bulunan çocukların barındığı merkezde, bu çocuklar için 2002 yılına kadar herhangi bir eğitim imkânının sunulmadığı, 2002 yılında

kabul edilen bir kanunun ardından ise diğer şeylerin yanı sıra bu merkezlerde barınan çocukların sadece yaklaşık % 6-7 gibi bir oranının eğitime erişim şansına sahip olduğu belirtilerek eğitim hakkı ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine dair başvuru yapılmıştır.

Komite kararında, Bulgaristan'ın sunduğu dönemsel raporlara da gönderme yaparak engelli çocuklar için kaynaştırımlı eğitim sağlanması, bunun sağlanmadığı durumlarda özel eğitim kurumlarında engelli olmayan çocuklarla eşit düzeyde eğitimin sağlanması ve bu konuda ayrımcılığın yasaklanması gerektiği, Şart'ta yer alan hakların sadece teorik olarak değil fiilen de gerçekleştirilmesi gerektiği, Şart'ta yer alan bir hakkın gerçekleştirilmesinin Taraf Devletler için orantısız bir yük getirdiği durumlarda makul bir sürede, ölçülebilir bir ilerleme sağlanarak ve mümkün olan tüm kaynakların kullanılarak söz konusu hakkın hayata geçirilmesi gerektiği gibi noktaları öne çıkararak Bulgaristan'ın Şart'ın 17 ve E maddelerini ihlal ettiği kararını verdi.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi 24 Ekim 2008 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 2008/1 (Siyasi Parti) Esas ve 2008/2 Karar sayılı kararında, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kapatılmasına yer olmadığına karar verdi.

Anayasa Mahkemesi Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kapatılması ile ilgili kararını 30 Temmuz 2008 tarihinde açıkladı. Anayasa Mahkemesi'nin 2008/1 (Siyasi Parti) Esas ve 2008/2 Karar sayılı gerekçeli kararı 24.10.2008 tarihli ve 27034 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 14 Ağustos 2001 tarihinde kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi hakkında hazırladığı 14 Mart 2008 günlü ve SP 115 Hz.2002/3 sayılı İddianame'nin Anayasa Mahkemesi tarafından 30 Mart 2008 günü kabul edilmesi üzerine açılan dava 17 klasörden oluşmaktaydı.

Başsavcılık temel olarak laiklik ilkesinin önemine ve bu ilkenin farklı ülkelerde farklı biçimlerde uygulandığı ve Türkiye'nin kendine özgü koşulları bulunduğunu belirttikten sonra, davalı partinin eylemleri ile bu ilkenin ortadan kaldırılmasına yönelik eylemlerin odağı haline geldiğini vurgulamış ve bu anlamda 400 civarında delil

öne sürmüştür. Başsavcılık davalı partinin, temel hak ve özgürlüklerin geçerli olduğu laik ve demokratik bir hukuk devletini değil, din kurallarının geçerli olduğu, referanslarını dinden alan bir toplumsal modeli gerçekleştirmeyi amaçladığını, bu tür eylemlerin partinin genel başkanından başlayarak her kademesince kararlılık ve yoğunlukla işlenmesi suretiyle laiklik karşıtı eylemlerin odağı haline geldiğini ortaya koyduğunu, açıkça dini kuralların egemen kılınmasını, şeriatı hedefleyen bu beyan ve eylemlerin çoğulcu demokrasi içerisinde bile Anayasa'nın 14. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 17. maddeleri karşısında koruma göremeyeceğini, davalı partiyi laiklik ilkesine aykırı eylemlerin odağı haline getiren fiiller ve beyanların, siyasi partinin Anayasanın 68/4. maddesi delaletiyle 69/6. maddesi gereğince kapatılmasını gerektirdiğini belirtmiş ve kapatma kararıyla birlikte, eylemleriyle siyasi partinin kapatılmasının neden olan kurucu üyeleri dâhil isimleri belirtilen 71 üye hakkında; Anayasa'nın 69. maddesinin dokuzuncu fıkrasında ve Siyasi Partiler Kanunu'nun 95. maddesinde belirtildiği üzere, kapatmaya ilişkin kesin kararın, Resmi Gazete'de gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamayacaklarına da hükmedilmesini talep etmiştir.

Anayasa Mahkemesi ilk olarak, yerleşik içtihatlarında Anayasada öngörülen demokrasinin

klasik ve çağdaş batı demokrasisi biçiminde anlaşılması gerektiğini ve bu nedenle demokrasinin kavramsal ve kurumsal niteliği, Anayasanın tüm somut kurallarının bütünsel yorumu ve bu bütünlüğün demokratik anayasacılık tarihi içinde özgülendiği amaç ve felsefe ışığında yorumlanarak anlaşılması gerektiğini belirtti ve demokrasi ve siyasi partiler arasındaki ilişki konusuna değindi. Mahkeme ayrıca, siyasi partilerin devlet erkine yönelik toplumsal talepleri yalnızca dile getiren kurumlar değil, toplumsal direktifleri somutlaştıran, yorumlayan ve devlete yönlendiren yaşamsal kurumlar olduğunu ve bu nedenle siyasi partilerin, Anayasanın konuya ilişkin kuralları ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

"örgütlenme", "düşünce ve ifade" özgürlüğünü düzenleyen 10. ve 11. maddelerinin koruması altında olduğunu vurguladı.

Mahkeme Anayasanın 90. maddesinin son fıkrası ile Türkiye'nin hukuk düzeni ile çağdaş demokrasilere egemen ilke ve uygulamalar arasında koşutluğun sağlanmasının amaçlandığını ve bunun kurucu üyesi ya da üyesi bulunduğumuz uluslararası kuruluşlarca oluşturulmuş özgürlük standartlarının dikkate alınmasını gerekli kıldığını belirtmiştir. Anayasanın somut kurallarının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin içtihatları ile Avrupa ortak standardını somutlaştıran Venedik Kriterleri ile birlikte, bir yandan Anayasanın öngördüğü klasik demokrasi anlayışının gereği olarak siyasal özgürlüklerin güvence altına alınması sağlanırken, diğer yandan son çare olarak düşünülen siyasi parti kapatma yaptırımı ile demokratik düzenin korunması ve güçlenmesi amaçlandığını ifade etmiştir. Mahkeme, bir siyasi partinin tüzüğü ve programı ile eylemlerinin Anayasanın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında korunan ilkelere aykırılığını değerlendirirken, Anayasa'nın siyasi partilere verdiği özel önemi vurgulayan diğer kurallarının da göz önünde bulundurulması gerektiğini ve bu nedenle, Anayasanın 69. maddesi uyarınca bir siyasi partinin tüzük ve programlarındaki söylemleri ya da eylemlerinin, ancak Anayasanın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında korunan ilkelere temel esasları itibarıyla aykırı olması, bu ilkeleri ortadan kaldırmayı amaçlaması ve bu nitelikleriyle demokratik yaşam için doğrudan açık ve yakın tehlike oluşturması durumunda kapatılmasına elverişli ağırlıkta olduğunu kabul edilebileceğini belirtmiştir. Mahkeme bu görüşe özgürlüğü demokratik bir siyasal düzen öngören Anayasanın, olası hukuksal düzenleme ve idari işlemlerin yargısal denetiminin koşullarını ve kurumlarını yaratmak suretiyle, hukuksal yollardan kaynaklanabilecek tehditleri engellediğini belirterek ulaşmıştır.

Mahkeme bu değerlendirmelerinin ardından laiklik ilkesi üzerine görüşlerini ifade ettikten sonra demokrasi ve laiklik arasında zorunlu bir ilişki olduğundan hareketle Anayasanın her iki ilkeyi de cumhuriyetin değiştirilemez nitelikleri arasında kabul ettiğini belirtmiştir. Mahkeme, Anayasanın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında siyasi partilerin tüzük, program ve eylemlerinin yalnızca laikliğe veya demokrasi ilkesine değil, "demokratik ve laik cumhuriyet" ilkesine aykırı olamayacağını belirtilerek, her iki kavramın birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliğini somutlaştırdığının görüldüğünü ifade etmiştir. Mahkeme yine bu nedenlerle laikliğe aykırı eylemlerde bulunduğu ileri sürülen siyasi partiler hakkında yapılacak değerlendirmelerde her iki kavramın azami geçerlilik kazanacağı bir yorumun esas alınması gerektiğini, Anayasa tarafından demokratik siyasal yaşamın

vazgeçilmez unsur olarak tanımlanan partiler bakımından dinin siyasete alet edilmesinin siyasi partilerin demokratik işleviyle de uyumlu olduğunun kabul edilemeyeceğini vurgulamıştır.

Mahkeme davalı partinin Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen "demokratik ve laik cumhuriyet" ilkesine aykırı bazı eylemlerinin belirlendiğini, üniversitelerde uygulanan başörtüsü yasağı, Kuran kurslarına yönelik yaş kısıtlaması ve imam hatip liselerine uygulanan katsayı sınırlamasının

kaldırılmasına yönelik toplumsal taleplerin bulunduğu ancak davalı partinin bu doğrultudaki siyasal mücadelesini laiklik ilkesinin Anayasa'nın somut kurallarında ortaya çıkan tercihe uygun biçimde yürüttüğünün savunulamayacağını, bu sorunların toplumda ayrışma ve gerginliklere yol açacak düzeyde siyasetin temel sorunu haline dönüştürüldüğünü, toplumun dinsel konulardaki duyarlılıklarının yalnız siyasal çıkar amacıyla araçsallaştırıldığını, toplumun temel ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarının siyasetin gündeminde yer almasını güçleştirdiğini, davalı partinin kurulduktan hemen sonra girdiği ilk genel seçimlerde tek başına iktidar olarak ülkeyi yönetme yetki ve sorumluluğunu üstlenmiş bulunduğunu, bu sorumluluğun yalnızca kendi siyasal tabanına karşı değil, tüm ülkeyi kapsayan, kamu yararı amacıyla ve devlet iktidarı kullanımı için geçerli tüm anayasal ilkelere uygun olarak yerine getirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmadığını ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi, dinin ve dinsel duyguların istismarı nedeniyle laikliğe aykırı görülen davalı parti eylemlerinin toplumu devlete ve siyasete yabancılaştırması yoluyla demokratik işleyişi engelleyebileceği ve anayasal düzenin meşruiyetinin sorgulanmasına yol açabileceğinin inkâr edilemeyeceğini ifade etti. Bu anlamda davalı parti yöneticilerinin ve üyelerinin eylemlerinin Anayasanın 68. maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin kararlılıkla ve parti üyeleri tarafından yoğun bir biçimde işlendiğini gösterdiğini ve Anayasa Mahkemesinin E. 2008/16, K. 2008/116 sayılı kararıyla iptal edilen 5735 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un teklif edilmesi ve yasalaşmasının sağlanmasıyla davalı partinin bu eylemleri benimsediği anlaşıldığından odaklaşma iddiasının kabulü gerektiği kararına varmıştır.

Mahkeme davalı partinin tüzük ve programında laikliğe aykırı bir sistem arayışı saptanamadığını, bununla birlikte davalı siyasi partinin programında ilan ettiğinden farklı amaç ve eğilimleri gizleyebilmesinin mümkün olduğunu, davalı partinin bu tür eğilimler taşıyıp taşımadığının tespiti için, programının içeriği, parti organlarının eylemleri ve savdukları görüşlerle karşılaştırılması gerektiğini, davalı partinin bu eylem ve görüşleri bir bütün olarak, anayasal düzeni tahrip etme amaç ve eğilimlerini somutlaştırdığı takdirde, o partinin kapatılmasının söz konusu olacağı ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi davalı partinin yukarıda belirtilen eylemler dışında Avrupa Birliği'ne giriş çabasını sürdürdüğünü, bu anlamda reformlara

hız verildiğini, gerek Anayasa'da gerekse yasalarda esaslı değişiklikler yapıldığını, Anayasanın 10., 30., 38., 90. ve 101. maddelerinde yapılan değişikliklerle savaş zamanlarında dahi ölüm cezalarını olanaklı kılan kuralların Anayasa'dan çıkarıldığını, uluslararası insan hakları sözleşmelerine yasaların uygulanmasında öncelik tanınarak ulusal uygulamaların uluslararası insan hakları

standartlarına uygunluğunun sağlandığını, basımevi ve basın araçlarının hiçbir şekilde suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemeyeceği ve işletilmekten alıkonamayacağı esasının benimsendiğini, kadın-erkek eşitliğinde ileri bir

aşama olan pozitif ayrımcılığın temel bir anayasal ilke olarak kabul edildiğini, Cumhurbaşkanının doğrudan doğruya halk tarafından seçilmesinin kabul edildiğini, yerel yönetimlerin güçlendirildiğini, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni sayıldığını, Uluslararası Ceza Divanının yargılama yetkisinin kabul edildiğini, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi başta olmak üzere birçok uluslararası temel hak ve özgürlük belgesinin iç hukuka aktarıldığını, gayrimüslim azınlıkların statülerinde iyileştirme sağlayan yasaların kabul edildiğini, daha az temel hak sınırlaması içeren dernekler yasasının kabul edildiğini belirterek, davalı partinin sahip olduğu iktidar gücünü ülkenin çağdaş batı demokrasiler standardına kavuşması yönünde kullandığının açık olduğunu ifade etti.

Mahkeme yine, üniversitelerde başörtüsünün serbest bırakılması amacını taşıyan anayasa değişikliğinin iptalinin ardından davalı partinin seçmen kitlesini eylem ve şiddet hareketlerine teşvik etme gibi, üstlendiği iktidar gücünü bu yönde kullandığına ilişkin delile de rastlanılmadığını eklemiştir. Mahkeme bu nedenlerle davalı partinin demokrasiyi ve laik devlet düzenini ortadan kaldırma veya anayasal düzenin temel esaslarını şiddet kullanarak ve hoşgörüsüzlükle tahrip etme amacı, bu amacı somutlaştıran eylemleri ve elindeki iktidar olanaklarını şiddet doğrultusunda kullandığına ilişkin veriler saptanamadığı ve bu eylemlerin kapatmayı gerektirecek ağırlıkta olmadığı kararına vardı.

Mahkeme, evrensel değerlerle bağdaşmayan, toplumsal barışın temel kaidelerini zedeleyecek bir tehlike ortaya koymayan, hukuk devletine olan inancı ortadan kaldırmaya yönelik ve sosyal ve siyasal karışıklıkları amaçladığı yönünde bir belirlilik de göstermeyen, şiddet çağrısından uzak olduğu değerlendirilen bu eylemlerin, davalı partinin çağdaşlaşma ve demokratikleşme yönündeki icraatlarıyla birlikte değerlendirildiğinde demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırılığı saptanan söz konusu eylemlerin ağırlığı yönünden davalı partinin Anayasanın 69. maddesinin yedinci fıkrası ile 2820 sayılı Siyasal Partiler Yasası'nın 101. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca son yıllık devlet yardımının yarısından yoksun bırakılması gerektiği sonucuna ulaştı.

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

Anayasa Mahkemesi bu nedenlerle, Anayasanın 69. maddesinin yedinci fıkrası ile Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca davalı partinin almakta olduğu yıllık devlet yardımından bu kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı yıla tekabül eden miktarının yarısı oranında yoksun bırakılması, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarın Hazine'ye iadesine gerektiği kararına ulaştı. Kararda altı üye davalı partinin kapatılması yönünde görüş belirtmesine

rağmen Anayasa'nın 149. maddesinin birinci fıkrasında siyasi partilerin kapatılması için öngörülen nitelikli çoğunluğun (yedi oy) sağlanamaması nedeniyle, Anayasanın 69. maddesinin yedinci fıkrası ve Siyasi Partiler Kanunu'nun 101. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2008 yılında aldığı (son yıllık) devlet yardımı miktarının yarısından yoksun bırakılmasına karar verildi.

Mahkeme Başkanı Haşim Kılıç davalı partinin demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı eylemlerin odağı haline geldiği görüşüne katılmayarak davanın reddini savundu ve bu yönde bir karşı oy kaleme aldı. Osman Alifeyyaz Paksüt, Fulya Kantarcıoğlu, Mehmet Erten, A. Necmi Özler, Şevket Apalak ve Ayla Zehra Perktas ise davalı partinin kapatılması gerektiği düşüncesiyle bu görüşe katılmadı ve bu anlamda karşı oy kaleme aldı.

DANIŞTAY KARARI

Danıştay 5. Dairesi'nin Yargı kararlarının uygulanmasını sağlamada aranacak hukuki menfaate dair Kararı

Danıştay 5. Dairesi, 2007/7369 Esas ve 2008/3234 Karar sayılı ve 03 Haziran 2008 tarihli kararı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı uyarınca Devlet tarafından ilgililere ödenen manevi tazminat tutarı konusunda, kişisel kusuru bulunan kamu görevlilerine rücu edilebileceğine hükmetti.

İç hukukta hükmedilen yargı kararlarının uygulanmaması nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvurular sonucunda Taşkın ve Diğerleri v. Türkiye (başvuru no: 46117/99) davasında Türkiye aleyhine hükmedilen toplam 30000 Euro tazminat Hazine tarafından ödenmiştir. AİHM kararının ardından, davacılar tazminat tutarının 1998 yılından bu yana T.C. Hükümetlerinin Başbakanları ve bakanlarına, Çevre, Orman ve Sağlık Bakanlığı müsteşarları ve müsteşar yardımcılarını, ilgili genel müdür ve yardımcılarını, daire müdürü ve imzası bulunan uzmanlarına rücu eden ödemesi isteğiyle Ankara 2. İdare Mahkemesi'ne başvurmuş ancak söz konusu başvuru, Mahkeme'nin 1 Mayıs 2007 günlü, E:2006/1861, K:2007/1109 sayılı kararıyla reddedilmiş ve bunun üzerine temyiz edilmiştir.

Ankara 2. İdare Mahkemesi kararında, olayda, yargı kararı uyarınca hükmedilen tazminatın ödendiği; anılan bedel için sorumlu personele rücu edilip edilmemesinin yetkili amirlerin sorumluluğunu doğuran bir konu olup, bu hususun hakları ödenmiş olan davacıların doğrudan doğruya hak ve çıkarlarını etkilemediği; bir başka ifadeyle davacıların işlemin iptalini istemekte hukuken korunması gereken bir menfaat ilişkisinin bulunmadığı gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine karar verdi.

Temyiz incelemesinde Danıştay 5. Dairesi, Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin bir Hukuk Devleti olduğunu belirtti ve 138. maddesinin son fıkrasında, "Yasama ve Yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğunu" ifade etti. Mahkeme, Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayılan hukuk devletinin, insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu adaletli bir hukuk düzeni kurup sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, kamu görevlileri tarafından gerçekleştirilen tüm etkinliklerde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlet olduğunu belirttiikten sonra, böyle bir düzenin kurulması, yasama, yürütme ve yargı alanına giren tüm işlem ve eylemlerin hukuk kuralları içerisinde kalması, temel hak ve özgürlüklerin Anayasal güvenceye bağ-

lanması ve yargı kararlarının aynen ve gecikmeksizin uygulanmasıyla olanaklı olduğunu vurguladı. Danıştay, Anayasanın 11. maddesinde, Anayasa hükümlerinin, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idari makamları ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallı olduğunu belirterek Anayasa'nın bağlayıcılığını ve üstünlüğünü vurgulayarak, bu bağlamda olmak üzere 129. maddenin 1. fıkrasında da, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü oldukları hükme bağlanarak, Anayasa hükümlerinin bağlayıcılığı ve üstünlüğü kamu görevlileri yönünden tekrar ve teyit edildiğini ifade etti.

Danıştay, bir kamu hizmetinin yürütülmesi sırasında, hukuk kurallarına ve yargı kararlarına uyulmamasının hizmeti yürüten idarenin ağır hizmet kusuru işlediğini gösterdiğini ve tazmin sorumluluğunu doğuracağını, ancak, idare adına verilen kararlarla ortaya çıkan ve idarenin ağır hizmet kusuru olarak nitelendirilen "yargı kararını uygulamama" eyleminin, gerçekte bu konuda idare adına yetki kullanan kamu görevlilerinin kişisel kusurlarından doğduğunu açık olduğunu, Anayasanın kamu hizmeti görevlilerinin "Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence" başlıklı 129. maddesinin 5. fıkrasında, "Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir" kuralının öngörülmüş olduğunu belirtti.

Danıştay bu Anayasa hükmünün, hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkesi ile rücuyla ilgili genel kurallar göz önünde tutulduğunda, zarara uğradığı yargı kararıyla saptanan kişiye Devlet tarafından tazminat ödendikten sonra sorumlu personele rücu edilmesinin, hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkesinin bir gereği olduğunu ortaya koyduğunu, rücu kurumunun işletilmesi, kamu görevlisinin kişisel kusurunun doğurduğu zararların yine kendisi tarafından karşılanması ve yargı kararının uygulanmaması ya da etkisiz bırakılması gibi hukuka aykırı eylem ve işlemlerden titizlikle kaçınılmasını amaçladığını ifade etti. Danıştay kamu hizmeti görevlilerinin hukuka aykırı eylem ve işlemlerinden ve kendi kusurlarından doğan zararı toplumun ödemek zorunda olmadığını belirterek ilk derece mahkemesi kararını bozdu. Kararla kamu hizmeti görevlilerinin kişisel kusurundan kaynaklanan zararın karşılığı olarak ulusal ya da uluslararası bir yargı organı tarafından hükmedilen tazminatın devlet tarafından zarara uğrayan kişiye ödendikten sonra ilgili kamu kurumu tarafından sorumlu personele rücu edilmemesinin, bu yükün toplum üzerinde bırakılması anlamına geleceği, her yurttas ve özellikle kamu görevlilerinin kişisel kusuru nedeniyle zarara uğrayıp yargısal süreci başlatmış olan yurttasların, ilgili personele rücu edilmesini sağlamak amacıyla idareye başvurabileceği ve bu başvurularının reddi üzerine de dava açma hakkını kullanabilecekleri ifade edildi.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI İNSAN HAKLARI HUKUKU ve EKONOMİ HUKUKU

2008-2009 BAHAR DÖNEMİ

SON BAŞVURU TARİHİ: 20 Ocak 2009, Salı

TANITIM GÜNLERİ:

Dolapdere Kampüsü

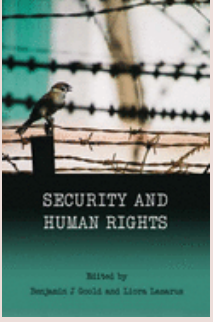
7 Ocak 2009, Çarşamba 19:00 ve 19 Ocak 2009, Pazartesi 19:00

Ayrıntılı bilgi için

Tel: 444 0 428 e-posta: yukseklisans@bilgi.edu.tr

Kurtuluşderesi Cad. No. 47 Dolapdere 34440 İstanbul

Benjamin J. Goold ve Liora Lazarus (derleyenler), *Security and Human Rights*, Hart Publishing, 2007, XXXIV+391 s. ISBN-13: 978-1-84113-608-0

Bu kitap, esasen, 16-17 Mart 2006 tarihlerinde düzenlenen, Güvenlik ve İnsan Haklarına Dair Oxford Kollokyumu'nda yapılan sunuşlar ve tartışmalara dayanıyor. Kollokyumda olduğu gibi, kitaptaki temel tartışma başlıkları da, tahmin edilebileceği gibi, öncelikle 'güvenlik' ve daha sonra 'haklar' ile ilgili. Kitabın ilk iki bölümünü de bu başlıklar oluşturuyor. Kitabın sonuncu bölümü ise, bu konuda bir üçüncü temel tartışma konusu olan "Bir Hak Olarak Güvenlik: Çözüm?" Bu sistematik içinde, farklı yazarlarca kaleme alınmış 16 inceleme yer alıyor.

Kitabın sonuncu bölüm başlığının yazılış biçiminden de anlaşılacağı gibi, insan hakları ve güvenlik kavramları arasında, özellikle insan haklarının korunması paradigması ışığında bakılacak olursa, ters orantılı bir ilişki bulunduğu söylenebilir. Nitekim, kitabı yayıma hazırlayan Goold ve Lazarus da, geniş sunuş yazılarında, bu çalışmanın asıl gayesinin insan hakları ve güvenlik kavramları arasında uzlaştırıcı bir yaklaşımı ortaya koymak olduğunu vurguluyorlar. Bu iki kavramın böyle bir çalışma bağlamında, uzlaştırıcı bir değerlendirmeye yönelik irdelenmesine yolaçan başlıca gelişme, 11 Eylül saldırıları. 7 Temmuz 2005 günü, Londra metrosunda meydana gelen bombalama olayları da, bir diğer gelişme. Aslında, BM düzeni içinde, iki kavram arasındaki bu bağlantı ya da mesafenin genel hukuk ve insan hakları bağlamında tartışılmaya başlaması yeni değil. Başlıca örneklerini, daha önce yine Britanya, İspanya ve İsrail'deki güvenlik sorunları bağlamında gördüğümüz bir tartışma. Ancak bu defa, ortaya çıkan güvenlik sorununun küresel bir ölçekte tanımlanmaya elverişli nitel önemi kadar, verilmeye çalışılan zararın nicel etkisi de, bu gelişmeleri yeniden bir tartışma gündemine iten faktörler.

Gerek derleyen gerek yazarların insan hakları ve güvenlik kavramları arasında uzlaştırıcı bir yaklaşımı tartışması, konuyu mutlaka aynı açıdan değerlendirdikleri anlamına gelmiyor. Hep olduğu gibi, daha fazla 'hak' ya da 'güvenlik' vurgusu taşıyan yaklaşımlar burada da söz konusu. Asıl tartışma, özellikle BM hukuku ışığında hakların korunması paradigmasının nereye kadar savunulabileceği sorusuyla belirmeye başlıyor. Yukarıda andığım ülkelerde, 1970'ler ve 1990'lar boyunca bu tartışma yapılmıştı. Fakat, 11 Eylül olaylarının ABD'de olduğu kadar tüm dünyada, bu tartışmayı, adeta söz konusu paradigmayı tersine çevirmeye yönelik bir yaklaşımla önümüze getirmesi ya da bunun istenmesi, geçmiş tartışmalardan daha farklı bir durum. Bunun bir göstergesi, örneğin bir yazarın, haklar arasında bir hiyerarşiyi belirlemeden bu tartışmaya girişmesinin mümkün olamayacağı yönündeki görüşü. Bu, açıkça, insan hakları hukukunun temel değerleriyle, güvenlik lehine, böyle bir açıdan yüzleşmenin beyanı olarak da okunabilir.

Belki bu görüşü destekleyecek bir diğer tartışma konusu ise, mevcut haliyle ceza hukuku ilkeleri ve uygulamasının günümüzün güvenlik sorunlarını önlemede ya da onlara karşı etkili tedbirler sunmada yeterli olamayacağı yaklaşımı. Bu durumun nasıl bir değişikliğe yöneltici olması gerektiği ise, cevabı çok açık ve net olan bir soru değil elbette. Zira, son tahlilde, AİHM'nin diliyle nitelemek gerekirse, bu tartışmayı 'demokratik bir toplum içinde' yaptığımızı varsayıyoruz. Bunun başlıca parametreleri, mevcut hukukun belirlenmesi ve uygulanması konusundaki meşruiyet kaynakları, bunun insan haklarının korunması hedefiyle yakın bağı, idarenin hukukun denetimi altında bulunması şeklinde açıklanabilir. Ve yazarlar da, değerlendirmelerinde, gerek Britanya'daki gerek karşılaştırmalı vakalar bakımından bu dış sınırların tahlilini ön planda tutuyorlar.

Britanya'nın önceki Başbakanı Tony Blair, Bristol'deki Haziran 2006 konuşmasında, ceza adaleti sisteminin yeniden dengelenmesini sağlarken, nezih, hukuka bağlı ve kurallara göre davranan, diğerlerini de düşünen, çoğunluğun hakları lehine hareket edilmesi ve mevcut bir vakada kimin haklarının öncelikli olacağına karar verilmesinin, hükümetler için haklı ve gerekli bir tutum olacağını ileri sürmüştü. Kitapta da değinilen bu konuşmanın, dolaylı olarak da olsa, haklar arasında bir hiyerarşiyi savunduğu düşünülebilir.

Bu yaklaşımın soğuk ve seçmeci katılgınlığı biraz daha yumuşatmaya yakın yorumlar, güvenliği, insan haklarının talep edilmesi ve uygulanmasının bir önkoşulu şeklinde değerlendirmeyi ön planda tutuyor. Kitapta, son yıllarda, güvenlik kavramının, devletler arasındaki güç ve çıkar çekişmesinin bir boyutu olarak tanımlanmaktan çok 'insanileştirilmeye' çalışıldığı, örneğin 'insan güvenliği' (*human security*) ve 'koruma sorumluluğu' (*responsibility to protect*) gibi kavramların bunun bir

tezahürü olduğu görüşü savunuluyor. Bu anlamda, diğer iki çekışmeli kavram olan insan hakları ve devlet egemenliği arasındaki ilişkilerin, bu kavramların koruyucu şemsiyesi altında, daha insani bir güvenlik tanımıyla değerlendirmeye yolaçacağı da, kitabın tartışma konuları arasında yer alıyor. Ancak, bir yazarın altını çizmekten kendini alamadığı gibi, uluslararası düzeyde 'koruma sorumluluğu' kavramının, bugün, 'insancıl müdahale' kavramının yerini almakta olduğu da bir gerçek. Bu durumda, böyle bir sorumluluğu üstlenme yetkisinin hangi usullerle kimlere verileceği, bunun nasıl ve nerede icra edileceği gibi soruların, güvenlik bakımından olduğu kadar insan haklarının korunması bakımından da taşıdığı değeri gözardı etmek mümkün olmasa gerek.

Hülya Üçpınar ve Nergiz Tuba Atas, *Alıkonulma Yerlerinin İzlenmesi: Cezaevi İzleme Kılavuzu, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları 54, Ankara, Mayıs 2008, x+234 s. ISBN: 978-975-7217-63-3*

Bu kitap, işkence ve benzeri muamele ve cezanın önlenmesinde, mevcut ya da muhtemel mağdurlar lehine 'güçlendirici' önemi ve etkisi büyük olan, alıkonulma yerlerinin saydamlığının sağlanmasına ilişkin yapısal unsurların denetimiyle ilgilidir. Bu bağlamda, Türkiye'nin henüz onaylamadığı, İşkence ve Diğer Zâlimane, İnsanlık dışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokol'ün uygulanma koşullarıyla da ilgili olduğu söylenebilir.

Kitapta, ilkin böyle bir izleme faaliyetinin yerine getirilmesine ilişkin uluslararası asgari standartlar ve iç hukuk düzenlemeleri sunuluyor. Bu bağlamda, Muamele, Koruma Tedbirleri, Maddi Koşullar, Yönetim ve Faaliyetler, Sağlık Hizmetleri ve Personel başlıkları altında, bir izleme faaliyetinin etkili bir biçimde uygulanabilmesine ilişkin temel bileşenler ortaya konuluyor. Ayrıca, kitabın ikinci bölümünde, bu izleme faaliyetinin gerçekleştirilmesine ilişkin faaliyetlerin kapsamı, usulü, evreleri ve sonuçlarının değerlendirilmesine ilişkin somut, uygulamayı etkili kılabilecek bilgileri içeren bir kılavuza da yer veriliyor.

Bu çalışma, Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın, aşağıda değerlendirilmesi sunulan bir diğer yayınıyla birlikte, bu alandaki 'güçlendirme' faaliyetinin etkilerinin daha kapsamlı bir incelemeye tâbi tutulmasını ölçülmesinde önemli bir kaynak olabilir.

Kerem Altıparmak ve Hülya Üçpınar, *İşkenceyi Önlemede Ortak Akıl - Seçmeli Protokol ve Türkiye'de Ziyaret Pratiklerinin Değerlendirilmesi (Ek: Ulusal Önleme Mekanizmalarının Kurulması ve Yetkilendirilmesi)*, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları 55, Ankara, Mayıs 2008, X+205 s. ISBN: 978-975-7217-64-0

Bu kitap, Türkiye'nin, 1988 yılında onayladığı İşkence ve Diğer Zâlimane, İnsanlık dışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokol ile ilgilidir. Protokol, 22 Haziran 2006 tarihinden beri yürürlüktedir. Türkiye, bu Protokolü 14 Eylül 2005 tarihinde imzaladı; fakat hâlâ onaylamış değil. Her ne kadar, bir devletin bir uluslararası antlaşma karşısındaki hukuki statüsünün bu olması, ona antlaşmanın konu ve amacını bozacak uygulamalardan kaçınma gibi bir yükümlülük getirirse de, bu, antlaşmaya taraf olunması durumunda yükümlülüklerle aynı

nitelikte değildir. Zira, taraf olma öncesindeki durumda antlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün olmayacaktır.

Bu kitap, Ek Protokol'ün getirdiği koruma mekanizmasının kavramsal, ilkesel, yapısal ve hukuki değerlendirmesini içeriyor. Bu çerçevede bir incelemenin yapıldığı ilk bölümün ilk başlığı "Türkiye'de Mevcut İnsan Hakları Yönetmeliklerinin Paris İlkeleri ve Seçmeli [İhtiyari - editörün notu] Protokol Kriterleri Işığında Değerlendirilmesi"dir ve ikinci başlıkta, ilkinde göre çok kısa bir metinle fakat tahlili bir tarzda, Türkiye idaresinin yapısal kuruluşu içinde bir insan hakları denetiminin "Yeni Bir Model Mümkün Mü?" başlığıyla sorgulanmasına ilgilidir. Ayrıca, bir 'EK' olarak sunulsa da, kitabın büyük bir kısmını oluşturan bir öneri metniyle, Türkiye'nin bu Protokole taraf olması durumunda, Protokol gereğince kurulması gereken özerk denetim yapısının (Ulusal Önleme Mekanizması) amaç, görev, üyelik ve işleyişi, konuya ilişkin ilkeler ve sivil toplum örgütlenmesi ışığında ortaya konulmaktadır.

Bu mekanizmanın sahip olması gereken yapısal unsurlar ve işleyiş ilkeleri konusunda, yazarların, haklı olarak esas aldığı uluslararası dayanak, kısaca 'Paris İlkeleri' şeklinde anılan "İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Ulusal Kurumların Statüsü ve İşleyişine Dair İlkeler" metnidir. Bu metin, yapılan uluslararası çalışmalar sonucunda, bu bağlamda yapılan değerlendirme ve tavsiyelerin BM İnsan Hakları Komisyonu (1992) ve BM Genel Kurulu (1993) tarafından uygun bulunmasıyla oluşturulmuştur.

İşkence ve diğer benzeri muamele ve ceza uygulamalarının önlenmesinde, politik slogan ve beyanların başlı başına yeterli olmadığı, fakat esasen mevcut veya muhtemel mağdurların bu konularını önleyici 'güçlendirme' yapılarına ihtiyaç olduğu bilinen bir gerçektir. Kaldı ki, insan hakları hukukunun temel hedefi de zaten böyle güçlendirici yapıların etkili işleyişi sayesinde ihlâl olgusunu önlemektir. Kitap, hem işkence ve benzeri muamele ve cezayı önleme standartlarının uygulamadaki işlerliğinin sağlanması, hem de bu çabanın Türkiye'deki yapısal unsurlarının tartışılması konusunda açık, somut tartışma önceliklerine yer veren bir kaynak olacaktır.

Ebru Uzpeder, Savelina Danova/Roussinova, Sevgi Özçelik ve Sinan Gökçen (yayına hazırlayanlar), *Biz Buradayız! Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi*, Edirne Roman Derneği, European Roma Rights Centre, Helsinki Yurttaşlar Derneği, İstanbul, Nisan 2008, 157 s. ISBN: 978-9944-5783-1-8

Türkiye Coğrafyası, tarih boyunca Romanlar ve Roman kültürünün gelişimi açısından önemli bir yer olagelmıştır; konunun uzmanı bazı

akademisyenlere göre, İstanbul'da günümüzde Sulukule Mahallesi olarak anılan bölge, Avrupa'nın ilk Roman yerleşim bölgelerinden biridir. Yüzyıllar öncesine dayanan varlıklarına karşın, Türkiye'de Romanlar henüz toplumun ayrılmaz bir parçası olarak kabul görmemekte ve temel haklarını diğer vatandaşlarla eşdeğer ölçüde kullanabilme yolunda ciddi engellerle karşılaşmaktadır. Son yıllarda, temel insan haklarının, özellikle de azınlık haklarının korunması, Avrupa Birliği üyeliği sürecinde Türkiye'de önemli bir konu olarak ön plana çıksa da, Romanlar'ın hakları bu tartışmaların yapı taşlarından biri olmamıştır.

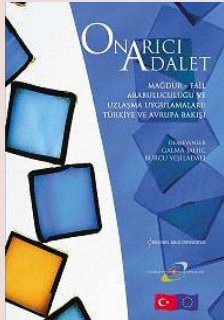

"Türkiye'de Roman Haklarının Geliştirilmesi"

başlıklı proje, *European Roma Rights Centre* (Avrupa Roman Hakları Merkezi), Helsinki Yurttaşlar Derneği - HYD ve Edirne Roman Derneği - EDROM ile ortaklaşa, Aralık 2005 ve Nisan 2008 döneminde hayata geçirildi. Projenin ürünlerinden biri olan *Biz Buradayız!* isimli kitap, proje sürecinde gerçekleştirilen saha araştırmasının verileri ve bu süreçte kazanılan deneyimlerin yanı sıra, Türkiye'de yaşayan Roman topluluklarının durumlarını sergilemeyi, karşılaştıkları hak ihlallerini dile getirmeyi amaçlıyor ve Romanlar'ın haklara eşit olarak erişebilmesini engelleyen hukuki çerçeveyi özetliyor. Türkiye'de Roman haklarıyla ilgili sorunlara ışık tutmayı hedefleyen ilk yayınlardan biri olan *Biz Buradayız!*, herşeyden önce Türkiye'nin Romanlar'ını, tarihleri, toplumsal özellikleri ve kendilerine özgü sorunlarıyla, eşit vatandaşlar olarak tasvir etmeyi arzuluyor.

MERKEZ YAYINLARI

Galma Jahic ve Burcu Yeşiladalı (derleyenler), *Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, 202 s. ISBN: 978-605-399-067-3

Bu kitap "Türkiye'de Mağdur-Fail Arabuluculuğunun Geliştirilmesi" projesi kapsamında hazırlanan rapor ve sunulan tebliğlerden oluşmaktadır. Bu yayın hazırlanırken amaç, mağdur-fail arabuluculuğu eğitimlerinde kullanılabilecek geniş çaplı bir eğitim materyali geliştirmektir. Bu hedefe ulaşmak için, kitapta mağdur-fail arabuluculuğunun sadece hukuki yönüne değil, aynı zamanda bu uygulamanın temelinde yatan sosyal teorilere ve tartışmalara da yer verildi. Ayrıca hem Türkiye hem de karşılaştırmalı olarak Avrupa ülkelerindeki uygulamaya ilişkin analizlerin de dahil edilmesiyse,

çalışmanın teorik çerçevesinin somut değerlendirmeler ile desteklenmesi hedeflendi. Söz konusu yaklaşımla ortaya çıkan bu yayın, öncelikle üniversiteler ve Barolar tarafından düzenlenen mağdur-fail arabuluculuğu eğitimlerinde kullanılmak üzere hazırlanmış olsa da aynı zamanda geniş çaplı bir akademik çalışma olarak da kabul edilebilir.

Kitabın içinde yer alan makale ve yazılar aslında proje çerçevesinde düzenlenen faaliyetlerin bir ürünüdür. Proje çerçevesinde üç farklı araştırma yürütüldü. Bunlar; Türkiye'de mağdur-fail arabuluculuğunun hukuki analizi, Türkiye'de uygulayıcıların mağdur-fail arabuluculuğu hakkındaki görüşleri ve Avrupa ülkelerinde mağdur-fail arabuluculuğunun karşılaştırmalı analizi idi. Söz konusu araştırmaların raporları bu kitaba dahil edilmiştir. Ayrıca, bazı konuları tamamlamak için, proje çerçevesinde düzenlenen seminerlerde sunulan tebliğlere ve yapılan bazı konuşmalara da bu yayında yer verilmiştir.

Kitabı PDF formatında indirmek için:

http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/data/docs/onarici_adalet_turkiye_ve_avrupa_bakisi.pdf

Galma Jahic ve Burcu Yeşiladalı (derleyenler), *Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma: Eğitim Materyalleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, 105 s. ISBN: 978-605-399-068-0

Bu kitapta yer alan materyaller, "Türkiye'de Mağdur-Fail Arabuluculuğunun Geliştirilmesi" projesi çerçevesinde, arabuluculuğa ilişkin verilecek eğitim programlarında kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır.

Kitapta arabuluculuk hizmeti sunmak isteyenler için önemli hususlar, çeşitli uluslararası kurumlar tarafından kabul edilmiş tavsiye ve ilke kararları, arabuluculuk etiğine dair kurallar ve Türk hukukunda bu alana ilişkin mevzuat ve proje çerçevesinde yapılmış çeşitli eğitimlerde yararlanılmış sunumlar yer almaktadır.

Kitabı PDF formatında indirmek için tıklayınız:

http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/data/docs/onarici_adalet_educational_materials.PDF

12

Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş, *Adliye Gözlemleri, İstanbul Mahkemeleri: Fiziksel Koşullar, Duruşmalar ve Gecikmeler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Nisan 2008, 20 s. ISBN 978-605-399-036-6 (pbk.)

Adliye gözlemleri en basit tanımıyla, vatandaşların adliyeye giderek oradaki işleyiş ve mahkemelere ilişkin gözlemlerde bulunması ve bunları yazılı olarak not etmesidir. Burada nihai amaç, hizmetin alıcısı olan vatandaşın aldığı hizmeti değerlendirmede aktif hale getirmek ve bu sayede de kişiler ile mahkemeler arasındaki uzaklığın giderilmesinde aracı olmaktır. Bir başka deyişle, adliye gözlemleri ile yargılamada herhangi bir hukuki, ekonomik veya benzer menfaati olmayan vatandaşların mahkemeleri izlemesi ve mahkemelerin nasıl işlediğine dair objektif değerlendirmelerde bulunması hedeflenmektedir. Bu noktadan hareketle, Merkez, tarafından gerçekleştirilmiş olan Adalet Gözet Projesi kapsamında hazırlanan yayın, İstanbul adliyelerinde yapılan gözlemler sonucu derlenen bulguları ortaya koymaktadır. Vatandaş mahkemelere başvurduğu zaman nelerle karşılaşır, mahkeme deneyimi nasıl bir ortamda gerçekleşir gibi soruların cevaplanması adına yapılan bu çalışmada, İstanbul'da seçilen on adliyeye sistematik olarak gerçekleştirilen ziyaretler çerçevesinde bu adliyelerin fiziksel durumu, erişilebilirlikleri, adliyelerde alınan güvenlik önlemleri, rastlantısal olarak seçilen mahkemelerde görülen davaların gecikme oranları gibi konularda toplanan bilgiler derlenip analiz edilmiştir.

Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş, Adalet Barometresi: Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Şubat 2008, 30 s. ISBN 978-605-399-024-6 (pbk.)

Hukukun vatandaşın hayatındaki yeri ve algılanışı Türkiye’de üzerinde durulan bir konu olmaktan çok uzaktır. Bunun en bariz göstergesi olarak, resmi makamlar tarafından vatandaşların hukuk sistemine ilişkin görüşleri, sistem ile ilgili deneyimleri üzerine ve/veya bu görüşleri olumlu yönde değiştirmek adına yürütülen çalışmaların,

bu konularla ilgilenmek üzere kurulmuş olan komisyonların, çalışma gruplarının eksikliği gösterilebilir. Kamu otoritelerinin konuya olan mesafelerinin yanı sıra, araştırmacıların da bu konuda yaptıkları çalışmalar sınırlıdır. Bu durumda, Türkiye’de hukuk ile vatandaş arasındaki ilişkinin belirleyici faktörlerini ortaya koymak ve bu faktörlerin bu ilişkiyi hangi yönde etkilediğini ortaya çıkarmak, bu boşluğu doldurmak adına da özel bir önem kazanmaktadır. Bu noktadan hareketle, Merkez tarafından gerçekleştirilmiş olan Adalet Gözet Projesi, Türkiye’de vatandaşın gözünden hukukun nasıl görüldüğünü ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Proje kapsamında gerçekleştirilen Adalet Barometresi, Türkiye genelinde farklı kesimlerden gelen insanların mahkemelerin işleyişine ve genel olarak yargılamaya sürecine ilişkin olarak ne düşündüklerini ve ne gibi deneyimleri olduğunu anlamayı amaçlayan bir anket çalışmasıdır. Elde edilen bilgilerin, Türkiye’de hukukun ve adaletin nasıl anlaşıldığını ve nasıl değerlendirildiğini gösteren bir adalet barometresi oluşturması hedeflenmiştir. Uzun vadede ise, bu bilgilerin paylaşılarak toplumun geleceğini şekillendirecek politikaların ve yasaların yapıma süreçlerine etki etmelerini sağlamak amaçlanmaktadır.

İdil Elveriş, Galma Jahic, ve Seda Kalem, Mahkemede Tek Başına: İstanbul Mahkemeleri’nde Müdafiliğin Erişilebilirliği ve Etkisi (Alone in the Courtroom: Accessibility and Impact of the Criminal Legal Aid Before İstanbul Courts), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 6, İstanbul, 2007, 281 s. ISBN: 978-605-399-007-9 Türkçe ve İngilizce

Gözüne alınan, tutuklanan ve genel olarak yargılanan sanıklara yönelik olarak verilen avukatlık hizmeti son dönemde sık sık Türkiye gündeminde yer almıştır: önce yeni Türk Ceza Kanunu değişiklikleri çerçevesinde sonra da bu hizmeti sunan avukatlara ödenmeyen ücretlerle. Bu kitap ise odağın, olması gereken yere, hizmetin alıcılara çevrildiğinde çıkan görüntüyü ortaya koymaktadır. İstanbul Ceza Mahkemelerinde tam da yeni kanun uygulamaya girdiği sırada yapılan gözlemler, incelenen dosyalar ve hâkim-savcı-avukat mülakatlarından çıkan hizmete ilişkin bulgular, söz konusu çabanın ne denli yerinde olduğunu göstermiştir. Zira araştırmanın temel bulgusu, hizmete erişim oranının beklentilerin de ötesinde düşük olduğudur. Araştırma dünyada yaygın şekilde yapılan, “hukuk ve toplum çalışmaları” açısından Türkiye’de önemli bir ilk örnek teşkil etmektedir. Bu anlamda, kanunların nasıl uygulandığını saha bulguları ışığında gösteren kitap, hukuk politikalarına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Lema Uyar (derleyen ve çeviren), Birleşmiş Milletler’de İnsan Hakları Yorumları: İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981–2006, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 5, İstanbul, 2006, xvi+413 s. ISBN : 975-6176-63-6

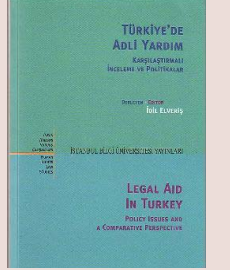
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, sözleşmelerin getirdiği raporlama sistemini yürütürken, sözleşmelerde yer alan her bir hakkın kapsam ve içeriğini açıklayan Genel Yorumlar kabul etmektedir. Genel Yorumlar aynı zamanda, İnsan Hakları Komitesi’nin Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’ye Ek İhtiyari Protokol hükümlerine uygun şekilde, sözleşmeye aykırılıkla ilgili bireysel başvuruları inceleyip karara bağlarken dayandığı insan hakları standartlarını yansıtmaktadır. Türkiye, her iki Sözleşme’ye ve İhtiyari Protokol’e de taraf olmuştur. Sözleşmelerde yer alan uluslararası insan hakları hukukunun temel kurallarının Türkiye hukuk düzeninde hayata geçirilmesinin hedeflendiği bu dönemde, yol gösterici nitelikte eserlere ihtiyaç

duyulmaktadır. Bu anlamda, Lema Uyar’ın yayına hazırladığı ve çevirilerini yaptığı kitap, Birleşmiş Milletler insan hakları sisteminin en önemli yapı taşları arasında yer alan her iki Komite’nin hukuki deneyimini Türkiye hukuk literatürüne; bir başvuru kaynağı olarak sunmaktadır.

İdil Elveriş (derleyen), Türkiye’de Adli Yardım: Karşılaştırmalı İnceleme ve Politikalar (Legal Aid in Turkey: Policy Issues and a Comparative Perspective), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 3, İstanbul, 2005, 288 s. ISBN: 975-6176-03-2 Türkçe ve İngilizce

Adli yardım hizmeti, modern hukuklarda artık insan hakları alanında değerlendirilmesi gereken bir niteliğe sahiptir. Bu durum, ceza davaları konusunda özellikle önem taşır. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyeliği sürecinde, süregelen iyileştirme çalışmaları arasında da yer alan bu konunun, Türkiye hukuk camiasında da, özellikle bu çerçevede yeterince değerlendirilmesinin önemi büyüktür. İşte bu anlayış gözetilerek hazırlanan kitap, İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde, 16 Nisan 2004 tarihinde düzenlenen uluslararası toplantıda yapılan sunum, tartışma ve tavsiyeleri içeriyor. Ayrıca, bu toplantıya sunulan “Türkiye’de Adli Yardım Hizmetine İlişkin Genel Değerlendirme Raporu” da, ilk kez bu kitapta yayımlanıyor.

Raija Hanski ve Martin Scheinin (derleyenler), İnsan Hakları Komitesi’nin Emsal Kararları, Defne Orhun (çeviren), İdil Işıl Gül (editör), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 4, İstanbul, 2005, xiv+642 s. ISBN: 975-6176-20-2

Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin gereği olarak kurulan İnsan Hakları Komitesi, bir yandan sunulması Sözleşme’de öngörülen taraf devlet raporlarını incelerken, diğer yandan da, İhtiyari Protokol’e taraf devletler aleyhine yapılan bireysel başvuruları inceleyip karara bağlamaktadır. Sözleşmeler, Türkiye bakımından 23 Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bu anlamda Birleşmiş Milletler insan hakları sistemine ilişkin hukuki araştırma ve incelemelere, başvuru kitaplarına, rehber niteliğinde eserlere de büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Åbo Akademi Üniversitesi İnsan Hakları Enstitüsü Müdürü ve İnsan Hakları

Komitesi’nin eski üyelerinden olan Prof. Martin Scheinin’in Raija Hanski ile birlikte derlediği bu çalışmada, insan hakları ihalleri iddialarıyla, birçok devlet aleyhine yapılan bireysel başvurular üzerine İnsan Hakları Komitesi’nin incelediği 50 vaka yer almaktadır.

İdil Işıl Gül (derleyen ve çeviren), Sivil Toplum Kuruluşları İçin Adım Adım Rapor Hazırlama Kılavuzu: Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi’ne Sunulacak Raporların Hazırlanması ve Sunumu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 2, İstanbul, 2004, x+165 s. ISBN: 975-6176-02-4

Kitap, son yıllarda gerek dünyada, gerekse ülkemizde işlevleri farklılaşan sivil toplum kuruluşlarının, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi’ne sunacağı gölge raporların hazırlanması için dayanak olması gereken uluslararası belgeleri de vererek, ilgili süreci adım adım açıklıyor. Kılavuz amaç, kaynak, biçim ve içerik olarak farklılıklar gösteren raporların hazırlık ve sunum sürecinde ortaya çıkacak her soruna yanıt verme amacını gütmektedir, ancak raporların içerikleriyle niteliklerinden bağımsız olarak, rapor yazımı sürecine yol göstermektedir. Kılavuz bu yanı sıra sivil toplum kuruluşlarına gölge rapor olarak da adlandırılan sivil toplum raporlarının etkili olmasını sağlayan unsurların ne olduğunu aktarmak, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi için önemli sayılabilecek bilgilerin neler olduğunu ortaya koymak, raporların planlanması ve yazımı konusunda gerekli donanımı sağlamak, hazırlanacak raporların Komite’nin çalışmalarına ve Taraf Devletlerin tutumlarına olumlu katkıda bulunacak nitelikte olması için katkıda bulunmak amacı taşımaktadır.

